

**CHAMBRE DES REPRÉSENTANTS
DE BELGIQUE**

29 mai 2006

PROJET DE LOI
modifiant le Code civil et
réglant le droit successoral à
l'égard du cohabitant légal survivant**SOMMAIRE**

1. Résumé	3
2. Exposé des motifs	4
3. Avant-projet	16
4. Avis du Conseil d'État	19
5. Projet de loi	26
6. Annexe	29

**BELGISCHE KAMER VAN
VOLKSVERTEGENWOORDIGERS**

29 mei 2006

WETSONTWERP
tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek
houdende regeling van het erfrecht van
de langstlevende wettelijk samenwonende**INHOUD**

1. Samenvatting	3
2. Memorie van toelichting	4
3. Voorontwerp	16
4. Advies van de Raad van State	19
5. Wetsontwerp	26
6. Bijlage	29

Le Gouvernement a déposé ce projet de loi le 29 mai 2006.

Le «bon à tirer» a été reçu à la Chambre le 13 juin 2006.

De Regering heeft dit wetsontwerp op 29 mei 2006 ingediend.

De «goedkeuring tot drukken» werd op 13 juni 2006 door de Kamer ontvangen.

<i>cdH</i>	<i>: Centre démocrate Humaniste</i>
<i>CD&V</i>	<i>: Christen-Democratisch en Vlaams</i>
<i>ECOLO</i>	<i>: Ecologistes Confédérés pour l'organisation de luttes originales</i>
<i>FN</i>	<i>: Front National</i>
<i>MR</i>	<i>: Mouvement Réformateur</i>
<i>N-VA</i>	<i>: Nieuw - Vlaamse Alliantie</i>
<i>PS</i>	<i>: Parti socialiste</i>
<i>sp.a - spirit</i>	<i>: Socialistische Partij Anders - Sociaal progressief internationaal, regionalistisch integraal democratisch toekomstgericht.</i>
<i>Vlaams Belang</i>	<i>: Vlaams Belang</i>
<i>VLD</i>	<i>: Vlaamse Liberalen en Democraten</i>

Abréviations dans la numérotation des publications :

<i>DOC 51 0000/000 :</i>	<i>Document parlementaire de la 51e législature, suivi du n° de base et du n° consécutif</i>
<i>QRVA :</i>	<i>Questions et Réponses écrites</i>
<i>CRIV :</i>	<i>Version Provisoire du Compte Rendu intégral (couverture verte)</i>
<i>CRABV :</i>	<i>Compte Rendu Analytique (couverture bleue)</i>
<i>CRIV :</i>	<i>Compte Rendu Intégral, avec, à gauche, le compte rendu intégral et, à droite, le compte rendu analytique traduit des interventions (avec les annexes) (PLEN: couverture blanche; COM: couverture saumon)</i>
<i>PLEN :</i>	<i>Séance plénière</i>
<i>COM :</i>	<i>Réunion de commission</i>
<i>MOT :</i>	<i>Motions déposées en conclusion d'interpellations (papier beige)</i>

Afkortingen bij de nummering van de publicaties :

<i>DOC 51 0000/000 :</i>	<i>Parlementair document van de 51e zittingsperiode + basisnummer en volgnummer</i>
<i>QRVA :</i>	<i>Schriftelijke Vragen en Antwoorden</i>
<i>CRIV :</i>	<i>Voorlopige versie van het Integraal Verslag (groene kaft)</i>
<i>CRABV :</i>	<i>Beknopt Verslag (blauwe kaft)</i>
<i>CRIV :</i>	<i>Integraal Verslag, met links het definitieve integraal verslag en rechts het vertaald beknopt verslag van de toespraken (met de bijlagen) (PLEN: witte kaft; COM: zalmkleurige kaft)</i>
<i>PLEN :</i>	<i>Plenum</i>
<i>COM :</i>	<i>Commissievergadering</i>
<i>MOT :</i>	<i>moties tot besluit van interpellaties (beigekleurig papier)</i>

Publications officielles éditées par la Chambre des représentants

*Commandes :
Place de la Nation 2
1008 Bruxelles
Tél. : 02/ 549 81 60
Fax : 02/549 82 74
www.laChambre.be*

Officiële publicaties, uitgegeven door de Kamer van volksvertegenwoordigers

*Bestellingen :
Natieplein 2
1008 Brussel
Tel. : 02/ 549 81 60
Fax : 02/549 82 74
www.deKamer.be
e-mail : publicaties@deKamer.be*

RÉSUMÉ

Le présent projet de loi vise à régler le droit successoral des personnes ayant fait une déclaration de cohabitation légale conformément à l'article 1476 du Code civil. A ce jour, une telle déclaration n'a pas de conséquence en matière de succession. En outre, même si les cohabitants légaux se sont protégés par voie testamentaire, face à des héritiers réservataires, le cohabitant survivant n'a droit qu'à une partie limitée de la succession du cohabitant prémourant.

D'une part, le projet vise l'introduction d'un droit successoral ab intestat entre les cohabitants légaux. Le cohabitant survivant obtient automatiquement (donc sans que cela doive être prévu dans un testament) l'usufruit du logement où résidait le couple et des meubles qui le garnissent. Ce droit successoral porte sur les mêmes biens que ceux qui constituent la réserve concrète pour le conjoint survivant, appelés plus communément les biens préférentiels. Le cohabitant survivant n'acquiert toutefois pas un droit réservataire sur ces biens.

D'autre part, le projet de loi prévoit que les ascendants du partenaire cohabitant prémourant ne peuvent dorénavant plus faire valoir leur droit réservataire à l'égard des libéralités faites au cohabitant légal survivant, tout comme c'était déjà le cas pour les libéralités en faveur au conjoint survivant.

Le projet prévoit en outre à charge du cohabitant légal survivant des obligations alimentaires similaires à celles en vigueur pour le conjoint survivant.

SAMENVATTING

Dit wetsontwerp strekt ertoe het erfrecht te regelen van de personen die overeenkomstig artikel 1476 van het Burgerlijk Wetboek een verklaring van wettelijke samenwoning hebben afgelegd. Tot nu toe heeft dergelijke verklaring geen gevolgen op het vlak van de erfopvolging. Bovendien, zelfs indien wettelijk samenwonenden elkaar hebben begunstigd bij een testament, heeft de langstlevende, wanneer hij opkomt met reservataire erfgenamen, slechts recht op een beperkt deel van de nalatenschap van de eerststervende.

Het ontwerp beoogt enerzijds de invoering van een intestaatserfrecht tussen wettelijk samenwonenden. De langstlevende verkrijgt automatisch (dus zonder dat dit bij testament moet voorzien worden) het vruchtgebruik van de woning die het koppel bewoonde en van het huisraad die er zich in bevond. Dit erfrecht heeft betrekking op dezelfde goederen als diegene die voor de langstlevende echtgenoot de concrete reserve uitmaken en gemeenzaam de preferentiële goederen genoemd worden. Maar de langstlevende samenwonende krijgt er geen reservataire aanspraak op.

Anderzijds voorziet het wetsontwerp dat de ascendenten van de eerstgestorven samenwonende partner niet langer hun reservataire aanspraak kunnen laten gelden t.a.v. giften die aan de langstlevende wettelijk samenwonende werden gedaan, net zoals dit reeds het geval was t.a.v. giften gedaan aan de langstlevende echtgenoot.

Het ontwerp voorziet bovendien in gelijkaardige onderhoudsverplichtingen ten laste van de langstlevende wettelijk samenwonende partner als die welke gelden voor de langstlevende echtgenoot.

EXPOSE DES MOTIFS

MESDAMES, MESSIEURS,

Tout comme un certain nombre de pays européens, notamment les pays scandinaves, l'Allemagne, les Pays-Bas et, dans une certaine mesure, la France également, notre pays a connu une évolution en reconnaissant et en réglant expressément dans son droit, outre le mariage traditionnel entre homme et femme, une autre forme de cohabitation entre adultes. La première étape fut l'instauration de la cohabitation légale par la loi du 23 novembre 1998, publiée au *Moniteur belge* du 12 janvier 1999 et entrée en vigueur le 1er janvier 2000. Cette loi donne un cadre juridique à tout type de relation entre deux personnes, indépendamment du lien sexuel ou familial, pour autant que les partenaires optent expressément pour cette protection juridique.

Des données statistiques complètes en la matière ne sont pas disponibles. Durant les quatre premières années d'application de la loi, 2000-2003, 46.575 contrats de cohabitation auraient été conclus, avec un pic à 21 397 en 2001. Au cours de cette période, 9 855 de ces contrats, soit 21%, auraient déjà été dissous (voir réponse du ministre de l'Intérieur à la question parlementaire n° 409 du 19 octobre 2004, Doc. Chambre, 51-059, 28 décembre 2004, p. 9376, et W. Pintens dans «Rechtskundig Weekblad» n° 39 du 29 mai 2004, p. 1556).

Le législateur a érigé la cohabitation légale en institution de droit contractuel et non de droit familial. Toute personne incapable de contracter est également incapable de souscrire à une cohabitation légale. Dans son arrêt n° 23/2000 du 23 février 2000, la Cour d'arbitrage précise au point B.1.5. que «la loi instaurant la cohabitation légale ne crée pas une institution qui placerait les cohabitants légaux dans une situation à peu près identique à celle des mariés, ainsi que le considèrent les parties requérantes, mais crée seulement une protection patrimoniale limitée qui s'inspire partiellement de dispositions applicables aux époux».

En effet, les partenaires qui souscrivent à une cohabitation légale sont soumis de par la loi à un statut beaucoup plus restreint que celui applicable aux personnes mariées. En droit civil (les articles 1477-1479 du Code civil), les effets de la cohabitation légale se limitent à quelques règles du régime matrimonial primaire déclarées d'application par analogie, qui créent un régime de cohabitation légal primaire en vue de favoriser une soli-

MEMORIE VAN TOELICHTING

DAMES EN HEREN,

Net als in een aantal Europese landen, onder meer in de Scandinavische landen, Duitsland en Nederland en in zekere mate ook in Frankrijk, heeft in ons land een ontwikkeling plaatsgehad waarbij het recht, naast het traditionele huwelijk tussen man en vrouw, andere samenlevingsvormen van volwassenen uitdrukkelijk heeft erkend en geregeld. De eerste stap hiertoe was de invoering van de wettelijke samenwoning bij de wet van 23 november 1998, bekendgemaakt in het *Belgisch Staatsblad* van 12 januari 1999 en in werking getreden op 1 januari 2000. Deze wet biedt een juridische omkadering voor elk type van tweerelatie, ongeacht de seksuele of familiale band, voor zover de partners uitdrukkelijk voor deze rechtsbescherming kiezen.

Volledige statistische gegevens zijn niet beschikbaar. Tijdens de eerste vier jaar toepassing van de wet, 2000-2003, zouden 46.575 samenlevingscontracten zijn afgesloten, met een piek van 21.397 in 2001. Daarvan zouden er in die periode reeds 9.855 of 21% zijn ontbonden (zie antwoord van de minister van Binnenlandse Zaken op de parlementaire vraag nr. 409 van 19 oktober 2004, Vragen en Antwoorden van de Kamer, nr. 51-059 van 28-12-2004, blz. 9376, en W. Pintens in «Rechtskundig Weekblad» nr. 39 van 29 mei 2004, blz. 1556).

De wetgever heeft de wettelijke samenwoning als een verbintenisrechtelijk, en niet als een familierechtelijk, instituut geconstrueerd. Wie onbekwaam is om contracten aan te gaan, is ook onbekwaam om een wettelijke samenwoning aan te gaan. Het Arbitragehof overwoog aldus in zijn arrest nr. 23/2000 van 23 februari 2000, punt B.1.5, dat «de wet op de wettelijke samenwoning geen instituut in het leven roept dat de wettelijk samenwonenden zou plaatsen in een nagenoeg identieke situatie als die van de gehuwden, doch dat het slechts een beperkte vermogensrechtelijke bescherming creëert die gedeeltelijk is geïnspireerd door bepalingen die gelden ten aanzien van echtgenoten».

De partners die een wettelijke samenwoning aangaan, worden inderdaad door het recht onderworpen aan een statuut dat veel beperkter is dan dat waaraan gehuwden onderworpen zijn. In het burgerlijk recht (artikelen 1477-1479 B.W.) zijn de gevolgen van de wettelijke samenwoning beperkt tot enkele regels uit het primaire huwelijksstelsel die van overeenkomstige toepassing worden verklaard en waardoor een primair wettelijk

darité minimale entre les partenaires et à quelques règles relatives aux biens des partenaires en vue de régler de manière pragmatique les questions d'ordre patrimonial et pécuniaire.

Le régime de cohabitation légale primaire contient un certain nombre de règles relatives aux relations patrimoniales, parmi lesquelles la protection légale du logement familial et des meubles meublants (article 1477, § 2, du Code civil) reprise du régime matrimonial primaire (article 215 du Code civil). Cette protection légale implique que le partenaire-propriétaire, même s'il a le droit exclusif sur ces biens, n'a plus le droit d'aliéner ou de louer le logement familial et les biens meubles qui s'y trouvent, ou de résilier seulement en son nom propre le contrat de bail s'il a conclu seul ce contrat, et que le partenaire qui n'avait pas consenti à la vente ou à la location du logement, ou à ce préavis, peut faire annuler cet acte juridique. Ces règles sont contraignantes. Les cohabitants vivent sous un régime qui revient à un régime de séparation de biens mais ils peuvent, dans le respect des règles du régime de cohabitation primaire, régler sur le plan patrimonial les modalités de leur cohabitation par convention, selon les conditions prévues à l'article 1478, alinéa 4, du Code civil.

L'un des principaux inconvénients soulevés ces dernières années est toutefois que la cohabitation légale ne produit aucun effet sur le plan de la succession entre les deux partenaires. Les cohabitants légaux ne peuvent légalement prétendre à leur succession réciproque quels que soient les héritiers avec lesquels le cohabitant survivant vient à la succession. Dans tous les cas où il n'existe aucun lien de parenté entre les cohabitants, ils ne viennent donc pas *ab intestato* à la succession l'un de l'autre. Les cohabitants peuvent se favoriser par donation ou testament. Toutefois, en présence d'héritiers réservataires, ils ne peuvent disposer que d'une part limitée de leur succession. Notamment, ce n'est que s'il n'a ni descendants ni parents ou grands-parents, que le défunt peut faire bénéficier le partenaire cohabitant survivant de l'ensemble de sa succession.

Dans la situation actuelle, la protection légale du logement familial et des meubles meublants du vivant des cohabitants prend donc fin lors du décès du cohabitant prémourant. Si les partenaires souhaitent s'attribuer au décès du prémourant mutuellement la pleine propriété ou à tout le moins l'usufruit du logement acquis, ils doivent soit disposer par testament, soit inclure une clause

samenwoningsstelsel werd gecreëerd met het doel een minimale samenhangigheid tussen de partners te bevorderen en enkele regels in verband met de goederen van de partners met het oog op een pragmatische regeling van vermogensrechtelijke en geldelijke kwesties.

Het primair wettelijk samenwoningsstelsel bevat een aantal regels inzake vermogensrechtelijke verhoudingen, waaronder de wettelijke bescherming van de gezinswoning en het huisraad (artikel 1477, § 2, B.W.) die is overgenomen uit het primaire huwelijksstelsel (artikel 215 B.W.). Deze wettelijke bescherming houdt in dat de samenwonende partner, al is hij alleeneigenaar van die goederen, niet langer het recht heeft de gezinswoning en het huisraad te vervreemden of te verhuren, of de huurovereenkomst op te zeggen indien hij alleen deze overeenkomst afsloot, en dat de partner die niet had ingestemd met de verkoop of de verhuur van die goederen, of met deze opzegging, deze rechtshandeling kan laten nietig verklaren. Deze regels zijn van dwingende aard. De samenwoners leven onder een stelsel dat neerkomt op een scheiding van goederen, maar ze kunnen, mits de regels van het primaire samenwoningstelsel te eerbiedigen, hun samenwoning via een overeenkomst vermogensrechtelijk regelen onder de voorwaarden voorzien in art. 1478, vierde lid, B.W.

Een van de voornaamste bezwaren die de voorbije jaren werd geuit is dat de wettelijke samenwoning nochtans tussen de partners geen gevolgen heeft op het vlak van de erfopvolging. Wettelijk samenwonenden hebben geen enkele wettelijke aanspraak op elkaars nalatenschap, ongeacht de erfgenamen waarmee de overlevende samenwonende tot de nalatenschap komt. In alle gevallen waarin er geen bloedverwantschap tussen de samenwoners bestaat, komen zij dus niet *ab intestato* tot elkaars nalatenschap. De samenwoners kunnen elkaar wel begunstigen bij schenking of testament maar in aanwezigheid van reservataire erfgenamen kunnen zij maar over een beperkt deel van hun nalatenschap beschikken. Meer bepaald slechts wanneer de overledene geen afstammelingen en geen ouders of grootouders nalaat, kan hij over zijn volledige nalatenschap ten gunste van de overblijvende samenwonende partner beschikken.

In de huidige situatie neemt de wettelijke bescherming van de gezinswoning met huisraad dus een einde bij het overlijden van de eerststervende samenwonende. Willen de partners elkaar bij het overlijden van de eerststervende de volle eigendom of minstens het vruchtgebruik van de samen aangekochte woning toebedelen, dan moeten zij ofwel beschikken bij

d'accroissement ou de tontine dans l'acte d'achat. Ces clauses impliquent que les droits du prémourant dans le bien indivis (il ne se crée jamais un patrimoine commun entre cohabitants) reviendront à son décès à l'associé survivant. Ces clauses d'accroissement et de tontine ne peuvent pas être contestées par les héritiers réservataires du partenaire prémourant dans la mesure où elles sont considérées comme clauses aléatoires à titre onéreux et non comme donations.

En revanche, des mesures fiscales relatives à la diminution des droits de succession ont été introduites ces dernières années par les Régions afin de mettre sur un pied d'égalité les tarifs des droits de succession entre couples mariés et cohabitants. Cela a suscité la confusion chez les cohabitants légaux quant à leurs droits successoraux et leur ont fait croire à tort que, sur le plan civil, les différences en matière successorale avaient été supprimées.

Les trois Régions ont élaboré un régime de faveur spécifique pour les cohabitants, chacune avec des accents qui lui sont propres. Alors que la Région wallonne et la Région de Bruxelles-Capitale appliquent un tarif progressif par tranche imposable jusqu'à 30%, la Région flamande applique un tarif peu élevé jusqu'à 9% mais ensuite un tarif de 27% pour la tranche la plus élevée (voir www.fiscus.fgov.be sous Administration du cadastre, de l'enregistrement et des domaines – calcul des droits de succession).

Outre cette différence de tarifs, la notion de «cohabitation» est également définie différemment par les trois Régions. De ce fait, le champ d'application des différents régimes de faveur varie sensiblement. La Région flamande utilise la définition de «cohabitation» dans son sens le plus large. Le régime de faveur s'applique tant aux personnes qui, conformément aux dispositions du Code civil, cohabitent légalement avec le testateur au jour de l'ouverture de la succession qu'aux personnes qui, à ce moment, cohabitent, de fait et sans interruption, depuis un an déjà, avec le testateur et vivent en ménage commun avec lui. Dans la Région de Bruxelles-Capitale, seuls les couples qui cohabitent légalement et qui ont fait une déclaration de cohabitation légale conformément aux dispositions du Code civil tombent sous l'application du régime spécial. C'est également le cas en Région wallonne où l'héritier doit en plus avoir cohabité légalement pendant 1 an au moins avec le partenaire décédé au moment du décès et ne peut être un frère/une sœur, un neveu/une nièce ou un oncle/une tante.

testament ofwel in de aankoopakte een beding van aanwas of tontine inlassen. Dergelijke bedingen impliceren dat de rechten van de eerstgestorvene in het onverdeelde goed (er ontstaat nooit een «gemeenschappelijk vermogen» tussen samenwoners) bij diens overlijden toekomen aan de langstlevende deelgenoot. Deze bedingen van aanwas of tontine kunnen door de reservataire erfgenamen van de eerstgestorven partner niet aangevochten worden voor zover zij beschouwd worden als een aleatoir beding ten bezwarende titel en dus niet als een schenking.

Daarentegen werden de voorbije jaren door de Gewesten wel fiscale maatregelen getroffen teneinde de tarieven van de successierechten tussen gehuwden en samenwonenden gelijk te schakelen. Dit heeft bij de wettelijk samenwonenden verwarring teweeggebracht over hun erfrechten en hen ten onrechte doen geloven dat ook civielrechtelijk de verschillen inzake erfrecht waren weggewerkt.

De drie Gewesten hebben voor samenwonenden, elk met eigen accenten, een specifieke gunstregeling uitgewerkt. Terwijl in het Waalse en Brusselse Gewest een progressief tarief per belastbare schijf tot 30% geldt, is er in het Vlaamse Gewest een laag tarief tot 9% maar vervolgens een tarief van 27% voor de hoogste schijf (zie verder www.fiscus.fgov.be onder Administratie van het kadaster, de registratie en de domeinen – berekening successierechten).

Naast dit verschil in tarieven, wordt het begrip «samenwonen» door de drie Gewesten ook verschillend gedefinieerd, waardoor het toepassingsgebied van de verschillende gunstregelingen aanzienlijk verschilt. In het Vlaams Gewest wordt de ruimste definitie van «samenwonen» gehanteerd. Zowel personen die op de dag van het overvallen van de nalatenschap, conform de bepalingen van het Burgerlijk Wetboek, wettelijk samenwonen met de erflater, als personen die op het ogenblik van het overvallen van de nalatenschap reeds één jaar ononderbroken feitelijk samenwonen en een gemeenschappelijk huishouding voeren met de erflater, vallen onder de gunstregeling. In het Brussels Gewest vallen enkel de wettelijk samenwonende koppels die een verklaring van wettelijke samenwoning hebben afgelegd overeenkomstig de bepalingen van het Burgerlijk Wetboek, onder de speciale regeling. Dit is ook het geval in het Waals Gewest, waar bovendien vereist is dat de erfgenaam op het ogenblik van het overlijden minstens 1 jaar wettelijk samenwoonde met de overleden partner en bovendien daarvan geen broer/zus, neef/nicht of oom/tante mag zijn.

*
* *

Faire la déclaration de la cohabitation légale témoigne de l'envie de concrétiser l'affection réciproque, également par une protection lors du décès du partenaire. La pratique notariale montre également qu'un couple cohabitant a surtout besoin d'un régime patrimonial qui fait face aux conséquences du décès du premier d'eux. Cette protection doit accorder au partenaire survivant le droit d'hériter du partenaire décédé. Ce souhait a déjà été exprimé par de nombreux groupes d'intérêts et différents juristes. Plusieurs propositions de loi ont déjà été déposées en ce sens à la Chambre des représentants, notamment lors de la précédente législature par messieurs Giet et Mayeur sous le n° 50-661/1 et par monsieur Vanvelthoven sous le n° 50-901/1 et lors de la législature actuelle par monsieur Maingain et Madame Payfa sous le n° 51-110/1 et par monsieur Bourgeois sous le n° 51-846/1. Le groupe de travail «Familles et droits civil et judiciaire» des États généraux de la Famille, dont les travaux se sont clôturés le 27 avril 2004, était partagé sur cette extension.

Toutefois, lorsque le cohabitant légal survivant est un descendant du partenaire prédécédé, il peut, en tant que descendant, déjà faire valoir ses droits successoraux dans la succession de son partenaire, de sorte qu'il n'a pas besoin de cette protection successorale supplémentaire (voyez plus bas le commentaire de l'article 8).

*
* *

Le présent projet vise à introduire un droit successoral ab intestat exclusivement pour les cohabitants *légaux*. En effet, ces personnes ont fait une déclaration devant l'officier de l'état civil et ont exprimé ainsi leur intention de bâtir une relation de vie commune durable.

Le projet opte pour un droit successoral ab intestat, à l'image du droit successoral de l'époux survivant mais bien plus limité. Il n'est en effet pas souhaitable de mettre sur un même pied les effets successoraux du mariage et du contrat de cohabitation légale car chacun doit pouvoir choisir librement et comme il l'entend la manière d'organiser sa vie familiale et parce que, comme il a été dit plus haut, les effets de ces deux formes de vie commune diffèrent sensiblement, y compris en ce qui concerne les effets patrimoniaux du vivant des

*
* *

Dat partners een verklaring van wettelijke samenwoning afleggen, getuigt van hun verlangen hun wederzijdse genegenheid gestalte te geven ook via een bescherming bij overlijden van de eerst gestorvene van hen. Ook de notariële praktijk bewijst dat een samenwonend koppel vooral behoefte heeft aan een vermogensrechtelijke regeling die de gevolgen van het overlijden van de eerste onder hen opvangt. Die bescherming moet inhouden dat de overlevende partner van de overleden partner erft. Deze wens werd reeds geuit door tal van belangenorganisaties en verschillende juristen. Er werden ook al verschillende wetsvoorstellen in deze zin in de Kamer van volksvertegenwoordigers ingediend, namelijk tijdens de vorige legislatuur onder nr. 50-661/1 door de heren Giet en Mayeur en onder nr. 50-901/1 door de heer Vanvelthoven en tijdens de huidige legislatuur onder nr. 51-110/1 door de heer Maingain en mevr. Payfa en onder nr. 51-846/1 door de heer Bourgeois. De werkgroep «gezinnen en burgerlijk en gerechtelijk recht» van de Staten-generaal van het Gezin, die op 27 april 2004 zijn werkzaamheden afsloot, was verdeeld over deze uitbreiding.

Wanneer nochtans de overlevende wettelijk samenwonende een afstammeling is van de eerst gestorven partner, kan hij als afstammeling reeds erfrechten laten gelden in de nalatenschap van zijn partner, zodat hij deze bijkomende erfrechtelijke bescherming niet nodig heeft (zie verder de commentaar bij artikel 8).

*
* *

Dit ontwerp strekt ertoe een intestaatserfrecht in te voeren enkel ten voordele van *wettelijk* samenwonende partners. Deze personen legden immers een verklaring af voor de ambtenaar van de burgerlijke stand en bevestigden aldus een duurzaam samenlevingsverband te willen uit bouwen.

Het ontwerp opteert voor een intestaatserfrecht dat geïnspireerd werd door het erfrecht van de langstlevende echtgenoot, maar wel degelijk beperkter is. Het lijkt immers niet wenselijk de erfrechtelijke gevolgen van het huwelijk en van een verklaring van wettelijke samenleving gelijk te schakelen omdat aan iedereen de keuzevrijheid moet worden gelaten om zijn gezinsleven te organiseren zoals hij dat wil en omdat, zoals hoger gezegd, de gevolgen van beide samenlevingsvormen aanzienlijk verschillen, ook wat de vermogensrechtelijke

partenaires. C'est la raison pour laquelle il n'est prévu qu'un droit successoral *ab intestat sui generis* qui porte sur les mêmes biens que ceux qui constituent la réserve concrète de l'époux survivant, à savoir l'usufruit du logement où résidait le couple cohabitant et des meubles meublants qui le garnissent, communément appelés biens préférentiels. Le cohabitant survivant n'acquiert toutefois pas un droit réservataire sur ces biens. Un droit successoral plus large ne semble pas nécessaire étant donné que le projet de loi prévoit à présent expressément que, à l'instar des libéralités entre époux, les libéralités en faveur du cohabitant légal survivant peuvent comprendre la totalité des biens pour autant que le partenaire prémourant ne laisse aucun enfant derrière lui.

Les cohabitants qui souhaitent un droit successoral *ab intestat* plus large peuvent y accéder par le mariage.

*
* *

Par ailleurs, les compensations introduites en 1981 en faveur d'autres héritiers, parce qu'un droit successoral plus large avait, à l'époque, été octroyé au partenaire survivant et qu'une portion disponible plus large avait été introduite à son égard, doivent également être déclarées d'application *mutatis mutandis* envers le cohabitant légal, auquel un droit successoral est désormais attribué et des avantages plus larges peuvent être accordés.

Ainsi, le conjoint survivant est tenu de contribuer aux frais d'entretien et à une éducation et formation appropriées des enfants de son conjoint prédécédé dont il n'est pas l'un des parents, dans les limites de ce qu'il a recueilli dans la succession du conjoint prédécédé et des avantages que celui-ci lui aurait consentis par contrat de mariage, donation ou testament (article 203, alinéa 2, du Code civil).

Lorsque à l'époque l'article 915, alinéa 2, modifié par la loi du 14 mai 1981 (article 205*bis*, § 2, du Code civil) prévoyait que si le conjoint prédécédé ne laissait aucun héritier les libéralités faites au conjoint survivant pouvaient comprendre la totalité des biens, les ascendants recevaient – à titre de compensation pour la perte de leur réserve et uniquement en cas de besoin – des aliments à charge de la succession du conjoint prédécédé si celui-ci n'avait pas d'enfant (article 205*bis*, § 2, du Code civil). Si les libéralités faites au cohabitant (légal) survivant peuvent également comprendre la totalité des

gevolgen tijdens het leven betreft. Daarom wordt enkel voorzien in een *sui generis* erfrecht *ab intestato*, dat betrekking heeft op dezelfde goederen als diegene die de concrete reserve van de langstlevende echtgenoot uitmaken, namelijk het vruchtgebruik op de woning die het samenwonende koppel bewoonde en van het daarin aanwezige huisraad, wat gemeenzaam de preferentiële goederen wordt genoemd. Maar de langstlevende samenwonende verkrijgt er geen reservataire aanspraak op. Een ruimer erfrecht lijkt niet nodig omdat nu ook uitdrukkelijk in het wetsontwerp voorzien wordt dat net zoals bij giften tussen echtgenoten, giften t.v.v de langstlevende wettelijk samenwonende de ganse nalatenschap mogen omvatten, althans zo de eerstgestorven partner geen kinderen nalaat.

Samenwoners die een ruimer *ab intestato* erfrecht verkiezen, kunnen dit verwezenlijken door in het huwelijk te treden.

*
* *

Anderzijds moeten de compensaties die in 1981 werde ingevoerd ten voordele van andere erfgenamen, omdat toen aan de langstlevende echtgenoot een ruimer erfrecht werd toegekend en het beschikbaar deel ten aanzien van hem werd vergroot, ook *mutatis mutandis* van toepassing verklaard worden t.a.v. de wettelijke samenwoner, aan wie nu ook een erfrecht wordt erkend en ruimere voordelen kunnen worden toegekend.

Zo is de langstlevende echtgenoot gehouden bij te dragen in de kosten voor onderhoud en een passende opvoeding en opleiding van de kinderen van de eerst gestorven echtgenoot waarvan hij niet de ouder is, binnen de grenzen van hetgeen hij verkregen heeft uit de nalatenschap van de eerstgestorven echtgenoot en van de voordelen die deze hem mocht verleend hebben bij huwelijkscontract, door schenking of bij testament (artikel 203, tweede lid, B.W.).

Toen destijds door de wet van 14 mei 1981 in art. 915, tweede lid, B.W. werd gesteld dat zo de eerst gestorven echtgenoot geen afstammelingen nalaat, giften ten voordele van de langstlevende echtgenoot de ganse nalatenschap mogen omvatten, werd aan de ascendenten – ter compensatie van het verlies van hun reserve en enkel in geval van behoefte – een vordering tot levensonderhoud toegekend ten laste van de nalatenschap van de eerst gestorven echtgenoot zo die kinderloos overleden was (artikel 205*bis*, § 2, B.W.). Wanneer ook de giften aan de langstlevende

biens, il est recommandé de prévoir des aliments similaires pour les ascendants du cohabitant légal prédécédé.

Toutefois, ces aliments ne sont accordés à l'article 205*bis*, § 2, du Code civil qu'à concurrence des droits successoraux dont sont privés les ascendants par des libéralités au profit du conjoint survivant.

L'article 364, alinéa 2, du Code civil prévoit également que des aliments doivent être accordés dans la succession de l'adopté décédé sans enfant aux adoptants dans le besoin qui, dans le cadre d'une adoption ordinaire, ne peuvent prétendre à une réserve dans la succession de l'adopté (article 366, § 1er, du Code civil). Dans ce cas-ci, le montant à concurrence duquel les aliments peuvent être accordés n'est néanmoins pas limité.

L'actuel article 364 du Code civil est repris littéralement de l'article 353-14 de la nouvelle loi sur l'adoption. Il semble discriminatoire d'appliquer la limitation prévue à l'article 205*bis* du Code civil aux aliments d'un ascendant dans le besoin à charge de la succession d'un cohabitant légal prédécédé et *a fortiori* de la maintenir également à l'égard des aliments à charge de la succession d'un conjoint prédécédé.

Il est en outre conseillé, dans la mesure du possible, de déclarer d'application par analogie la réglementation applicable à l'usufruit successoral du conjoint survivant.

*
* *

COMMENTAIRE DES ARTICLES

Article 2

A présent que le cohabitant légal bénéficie également d'un droit successoral *ab intestat*, il convient de l'ajouter à la liste des héritiers *ab intestat*, fût-ce en y intégrant explicitement une limite.

Etant donné que le cohabitant légal ne peut jamais être appelé à la totalité de la succession, il semblait opportun de remplacer à l'article 731 du Code civil le

(wettelijke) samenwoner de ganse nalatenschap mogen omvatten, is het aangewezen een gelijkaardige vordering tot levensonderhoud t.v.v. de ascendenten van de eerst gestorven wettelijk samenwonende te voorzien.

Dit levensonderhoud wordt in artikel 205*bis*, § 2, B.W. nochtans slechts toegekend ten belope van de erfrechten die de ascendenten verliezen ten gevolge van de giften aan de langstlevende echtgenoot.

In artikel 364, tweede lid, B.W. wordt ook aan behoeftige adoptanten, die bij gewone adoptie geen reservataire aanspraak hebben in de nalatenschap van de geadopteerde (artikel 366, § 1, B.W.) een vordering tot levensonderhoud toegekend in de nalatenschap van de geadopteerde zo die zonder kinderen overlijdt, maar hier zonder beperking ten belope waarvan dit levensonderhoud mag worden toegekend.

Het huidige artikel 364 B.W. wordt letterlijk hernomen in artikel 353-14 van de nieuwe adoptiewet. Het komt discriminatoir over de beperking van art 205*bis* B.W. over te nemen ten aanzien van de vordering tot levensonderhoud van een behoeftige ascendent ten laste van de nalatenschap van een eerst gestorven wettelijk samenwonende en *a fortiori* ze ook nog te behouden ten aanzien van vorderingen tot levensonderhoud ten laste van de nalatenschap van een eerst gestorven echtgenoot.

Het is bovendien ook aangewezen, in de mate dit mogelijk is, de regeling die geldt t.a.v. het erfrechtelijk vruchtgebruik van de langstlevende echtgenoot van overeenkomstige toepassing te verklaren op dit vruchtgebruik van de langstlevende samenwonende.

*
* *

ARTIKELSGEWIJZE BESPREKING

Artikel 2

Nu ook de wettelijk samenwonende een *ab intestato* erfrecht krijgt, moet hij toegevoegd worden aan de lijst van *ab intestato* erfgenamen, zij het met uitdrukkelijke vermelding van een beperking.

Aangezien de wettelijk samenwonende dus nooit geroepen kan zijn tot de ganse nalatenschap, leek het aangewezen in artikel 731 van het Burgerlijk Wetboek

mot «successions» par les mots «biens et dettes laissés» mais il a été donné suite à la demande du Conseil d'État de maintenir le terme général exprimant que la succession légale a toujours un caractère universel et de mentionner expressément que le droit successoral du cohabitant légal survivant, contrairement à l'usufruit du conjoint survivant, constitue une exception.

Article 3

Étant donné qu'en raison de leur nature les biens sont une fois de plus attribués à des héritiers déterminés, on ne peut plus affirmer à l'article 732 C.c. que le règlement de la succession ne tient pas compte de la nature et de l'origine des biens. Ce n'était plus déjà le cas par la loi réformant de droit successoral du conjoint survivant en tenant compte de l'origine des biens (voir entre autres l'art. 745*bis*, § 1er, alinéa 2, C.c.).

Article 4

Une adaptation s'impose étant donné que l'article 745*quinquies* s'applique par analogie à l'usufruit successoral du cohabitant légal survivant mais qu'il prévoit un traitement préférentiel (du moins dans les termes utilisés) pour les enfants issus d'un précédent mariage. Il est indiqué de remplacer à l'article 745*quinquies* C.c. les mots «d'un précédent mariage» par les mots «d'une précédente relation».

Il apparaît ainsi clairement qu'étant donné la suppression de la distinction entre enfants nés du mariage et enfants nés hors mariage, les mots «les descendants d'une précédente relation» visent non seulement les enfants d'un précédent mariage ou d'une précédente cohabitation légale mais également les descendants nés en dehors du mariage ou de la cohabitation légale.

Faisant suite à la remarque du Conseil d'État concernant la suppression des discriminations entre les enfants dans les dispositions légales relatives au conjoint survivant, il convient toutefois de souligner que l'expression «d'une précédente relation» ne protège que les enfants que le défunt avait déjà lorsqu'il a contracté mariage (ou à présent également lorsqu'il a fait une déclaration de cohabitation légale). Mais les enfants

het woord «erfenissen» te vervangen door «nagelaten goederen en schulden», maar er werd gevolg gegeven aan de vraag van de Raad van State om de algemene term te behouden, waardoor tot uitdrukking komt dat de wettelijke erfovergang steeds een universeel karakter heeft, en uitdrukkelijk te vermelden dat het erfrecht van de langstlevende wettelijk samenwonende, in tegenstelling tot dat van de langstlevende echtgenoot, een uitzondering vormt.

Artikel 3

Nu eens te meer goederen omwille van hun aard aan welbepaalde erfgenamen worden toegewezen, kan niet langer meer in artikel 732 B.W. beweerd worden dat bij de regeling van de erfopvolging geen rekening gehouden wordt met de aard en de oorsprong van de goederen. Door de wet tot hervorming van het erfrecht van de langstlevende echtgenoot was dat al niet meer het geval, nu daar rekening wordt gehouden met de oorsprong van de goederen (zie o.a. art. 745*bis*, § 1, tweede lid, B.W.).

Artikel 4

Daar artikel 745*quinquies* van overeenkomstige toepassing wordt verklaard op het erfrechtelijk vruchtgebruik van de langstlevende wettelijke samenwoner, maar in dat artikel (nog minstens terminologisch) een voorkeurbehandeling wordt voorzien voor kinderen uit een vorig huwelijk, dringt een aanpassing zich op. Het is aangewezen om in artikel 745*quinquies* B.W. de woorden «uit een vorig huwelijk» te vervangen door de woorden «uit een vorige relatie».

Hiermee komt tot uitdrukking dat, gelet op de opheffing van het onderscheid tussen huwelijkse en buiten-huwelijkse kinderen, met de woorden «afstammelingen uit een vorige relatie» niet alleen de kinderen uit een vorig huwelijk of een vorige wettelijke samenwoning worden bedoeld, maar ook de afstammelingen die geboren zijn buiten het huwelijk of de wettelijke samenwoning.

Aansluitend op de opmerking van de Raad van State in verband met het wegwerken van de discriminaties tussen de kinderen in de wetbepalingen betreffende de langstlevende echtgenoot, dient wel te worden opgemerkt dat met de uitdrukking «uit een vorige relatie» alleen maar de kinderen worden beschermd die de overledene al had toen hij in het huwelijk trad (of nu ook vooraleer hij een verklaring van wettelijke samenwoning

adultérins ou les enfants issus d'une cohabitation légal avec une autre personne que le partenaire restent encore sur la touche. Pour les associer, l'expression suivante devrait être utilisée: «les descendants du conjoint décédé dont le conjoint survivant n'est pas le parent». Cette question sortant du cadre du présent projet de loi, il appartient au législateur de se prononcer.

Si l'on souhaite également supprimer toute règle discriminatoire à l'égard des enfants adultérins, il convient aussi d'abroger l'article 745quater, § 1er, alinéa 2, du Code civil. Les arrêts «Mazurek» du 1er février 2000 et «Merger» du 22 décembre 2004 de la Cour européenne des droits de l'homme contiennent des indications en la matière en concluant à la discrimination quant aux droits successoraux vu l'absence de motifs de nature à justifier une distinction fondée sur la naissance hors mariage.

Article 5

Le droit successoral du cohabitant légal survivant est intégrée dans une nouvelle section des ordres de succession, directement après les successions déferées au conjoint survivant, dans un nouvel article 745octies du Code civil.

De l'intitulé de la section il ressort clairement que le champ d'application *ratione personae* est limité aux cohabitants *légaux*. Les cohabitants de fait peuvent tout aussi bien vivre dans une relation de vie commune durable mais les personnes qui optent pour une forme de vie commune non réglementée ne peuvent être contraintes d'accepter certaines conséquences liées au mariage.

Le paragraphe 1er de l'article 745octies proposé définit la portée du droit successoral du cohabitant légal survivant, qui varie selon que le cohabitant légal prémourant était ou non propriétaire ou copropriétaire avec le cohabitant survivant du logement commun et des meubles qui le garnissent.

S'il en était propriétaire ou copropriétaire, le cohabitant légal survivant recueille l'usufruit des droits réels sur l'immeuble affecté à la résidence commune des cohabitants légaux ainsi que sur les meubles meublants qui le garnissent.

aflegde). Maar de in overspel verwekte kinderen of de kinderen die tijdens een wettelijke samenwoning bij een andere persoon dan de partner werden verwekt, vallen zodoende nog steeds uit de boot. Om die er bij te betrekken zou de uitdrukking moeten gebruikt worden «de afstammelingen van de van de overleden echtgenoot waarvan de langstlevende echtgenoot niet de ouder is». Aangezien dit buiten het bestek van dit wetsontwerp ligt, komt het de wetgever toe hierover een oordeel te vellen.

Indien men elke discriminatoire regel ook t.a.v. in overspel verwekte kinderen wil wegwerken, dient ook artikel 745quater § 1, tweede lid, B.W. opgeheven te worden. De arresten «Mazurek» van 1 februari 2000 en «Merger» van 22 december 2004 van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens bevatten aanwijzingen in die richting door te besluiten tot een discriminatie op het vlak van de erfenisrechten wegens het ontbreken van redenen die van aard zijn een onderscheid gegrond op de geboorte buiten het huwelijk te verantwoorden.

Artikel 5

Het erfrecht van de langstlevende wettelijk samenwonende wordt in een nieuwe afdeling van de orden in de erfopvolging ingeschreven, onmiddellijk na de erfopvolging van de langstlevende echtgenoot, in een nieuw artikel 745octies van het Burgerlijk Wetboek.

Uit het opschrift van de afdeling blijkt duidelijk dat het toepassingsgebied *ratione personae* beperkt is tot de wettelijk samenwonenden. Feitelijke samenwoners kunnen evengoed in een duurzaam samenlevingsverband leven maar men mag mensen die ervoor kiezen te leven in een niet-gereguleerde samenlevingsvorm, niet bepaalde rechtsgevolgen opdringen.

Paragraaf 1 van het voorgestelde artikel 745octies definieert de omvang van het erfrecht van de langstlevende wettelijk samenwonende, dat verschillend is naargelang de eerstgestorven wettelijk samenwonende al dan niet de gemeenschappelijke verblijfplaats en het daarin aanwezige huisraad in alleeneigendom of mede-eigendom met de langstlevende samenwoner bezat.

Zo hij er eigenaar of mede-eigenaar van was, verkrijgt de langstlevende wettelijk samenwonende het vruchtgebruik van het onroerend goed dat de wettelijk samenwonenden tot gemeenschappelijke verblijfplaats diende alsmede van het daarin aanwezige huisraad.

En cas de location du logement, le cohabitant légal survivant bénéficie, outre du droit de louer le logement qui revenait aux deux cohabitants légaux de leur vivant, de l'usufruit des meubles meublants qui le garnissent.

Il s'agit ici d'un droit successoral *ab intestat* et non d'un droit successoral réservataire. Cela n'empêche toutefois pas que le cohabitant survivant applique ce droit d'usufruit sur les biens préférentiels (à moins que le cohabitant prémourant ne l'en ait privé) et que les autres héritiers se partagent uniquement le reste de la succession conformément aux règles d'attribution applicables entre eux. De cette manière, ils peuvent toutefois obtenir une part héréditaire inférieure à la partie réservataire à laquelle ils auraient au moins pu prétendre en l'absence du cohabitant survivant.

L'alinéa 3 du § 1er prévoit que ce n'est pas ce régime mais bien le droit successoral *ab intestat* ordinaire qui s'applique lorsque le cohabitant légal survivant est un descendant direct du défunt vu qu'il dispose dans ce cas de son droit successoral légal de descendant.

Le gouvernement a effectivement fait le choix de ne pas porter atteinte aux droits des autres enfants étant donné qu'ils jouissent d'un droit réservataire. L'usufruit de la résidence commune et des meubles qui la garnissent pourrait avoir une valeur supérieure à la quotité disponible de sorte que les autres enfants n'accéderaient pas quittes et libres à leur réserve. Comme l'indique le Conseil d'État, il appartient finalement au législateur d'apprécier s'il s'agit effectivement d'un choix légitime de donner dans ce cas la priorité à l'équilibre entre les héritiers ayant une part héréditaire réservataire plutôt qu'à la protection du cohabitant légal survivant.

Par contre, la remarque du Conseil d'État relative à l'admissibilité de cette disposition au regard des dispositions constitutionnelles d'égalité de traitement et de non-discrimination par rapport aux autres héritiers se comprend mal puisque les collatéraux ne sont en aucun cas des héritiers réservataires.

Bij huur van die woning verkrijgt de langstlevende wettelijk samenwonende, naast het recht op de huur ervan, dat tijdens het leven aan beide wettelijk samenwonenden gezamenlijk toekwam, het vruchtgebruik op het daarin aanwezige huisraad.

Het gaat hier om een intestaatserfrecht en niet om een reservatair erfrecht. Dit belet nochtans niet dat de langstlevende samenwonende dit recht van vruchtgebruik op de preferentiële goederen opneemt (tenzij de eerstgestorvene het hem zou ontnomen hebben) en de overige erfgenamen dan alleen nog de rest van nalatenschap verdelen overeenkomstig de toewijzingsregels die tussen hen gelden. Op die manier kunnen zij dan wel tot een kleiner erfdeel komen dan het reservataire deel waarop ze in afwezigheid van de langstlevende samenwoner minimaal hadden kunnen aanspraak maken.

Het derde lid van paragraaf 1 bepaalt dat deze regeling niet geldt, maar wel het gewone intestaatserfrecht, ingeval de overlevende wettelijk samenwonende een descendent in de rechte lijn is van de overledene, aangezien hij in dat geval aanspraak kan maken op zijn wettelijk erfrecht van descendent.

De regering heeft er inderdaad voor gekozen geen inbreuk te willen plegen op de rechten van de andere kinderen aangezien zij een reservataire aanspraak hebben. Het vruchtgebruik op de gemeenschappelijke verblijfplaats en het daarin aanwezige huisraad zou zich kunnen uitstrekken over een groter gedeelte van de nalatenschap dan het beschikbaar deel, zodat de andere kinderen niet vrij en onbelast tot hun reserve komen. Zoals de Raad van State stelt, komt het uiteindelijk aan de wetgever toe om te oordelen of het inderdaad een gerechtvaardigde keuze is om in dit geval het belang van het evenwicht tussen de erfgenamen met een reservatair erfdeel voorrang te geven op dat de bescherming van de langstlevende wettelijk samenwonende.

Evenwel is de bemerking van de Raad van State in verband met de toelaatbaarheid van deze bepaling in het licht van de grondwettelijke bepalingen van gelijkheid en niet-discriminatie ten aanzien van de andere erfgenamen, die niet door deze beperking getroffen zijn, moeilijk te verstaan aangezien de bloedverwanten in de zijlijn in geen geval reservataire erfgenamen zijn.

Le paragraphe 2 prévoit les mêmes garanties pour les nus-propriétaires que celles accordées dans le cadre de l'usufruit du conjoint survivant, dans la mesure toutefois où elles peuvent être applicables à l'usufruit qui ne porte que sur certains biens déterminés.

Le paragraphe 3 précise que les dispositions relatives à la conversion de l'usufruit du conjoint survivant s'appliquent par analogie à l'usufruit du cohabitant légal survivant de la résidence commune et des meubles qui le garnissent. L'article 745*quinquies* C.c. doit également être appliqué par analogie afin d'éviter que les enfants d'une relation précédente soient moins protégés si leur parent a fait une déclaration de cohabitation légale qui si ce parent avait accédé au mariage.

Le Conseil d'État propose également de renvoyer à l'article 745*septies* du Code civil pour garantir une égalité de traitement entre le conjoint survivant et le cohabitant légal survivant en ce qui concerne la déchéance de l'autorité parentale. Mais cet article vise un cas de déchéance de l'usufruit de sorte que la précision «relatives à la conversion de l'usufruit» doit être supprimée.

Article 6

Cet article vise à éviter, par analogie aux dispositions applicables au conjoint survivant, que si le cohabitant légal prédécédé sans enfant laisse des ascendants, ceux-ci puissent demander une réduction des libéralités faites par le prédécédé au cohabitant légal survivant. Le cohabitant légal survivant d'un testateur sans enfant qui a, par exemple, été désigné comme légataire universel hérite effectivement de tous les biens même si le cohabitant légal prédécédé sans enfant «laisse» des ascendants.

Article 7

Il convient de tendre vers une réglementation similaire à celle applicable au conjoint survivant. En particulier, des compensations et garanties similaires à celles prévues pour les autres héritiers doivent également être introduites. Une contribution similaire à charge du cohabitant légal survivant est ainsi prévue pour l'entretien, l'éducation et la formation appropriée des enfants du cohabitant légal prédécédé. Compte tenu de la nature et de la portée du droit successoral *ab intestat* du

De tweede paragraaf voorziet in dezelfde waarborgen voor de blote eigenaars als bij het vruchtgebruik van de langstlevende echtgenoot, althans in de mate ze toepasselijk kunnen zijn op dit vruchtgebruik dat enkel op welbepaalde goederen slaat.

De derde paragraaf verklaart de bepalingen inzake de omzetting van het vruchtgebruik van de langstlevende echtgenoot, van overeenkomstige toepassing op het vruchtgebruik van de langstlevende wettelijk samenwonende op de gemeenschappelijke verblijfplaats het daarin aanwezige huisraad. Ook artikel 745*quinquies* B.W. moet van overeenkomstige toepassing worden verklaard want anders zouden de kinderen uit een vorige relatie minder worden beschermd wanneer hun ouder een verklaring van wettelijke samenwoning heeft afgelegd dan wanneer die ouder in huwelijk was getreden.

De Raad van State stelt voor ook naar artikel 745*septies* B.W. te verwijzen om een gelijke behandeling te waarborgen tussen de langstlevende echtgenoot en de langstlevende wettelijke samenwonende op het vlak van de ontzetting uit het ouderlijk gezag. Maar dit artikel viseert een geval van verval van het vruchtgebruik, zodat de precisering «inzake de omzetting van het vruchtgebruik» dient te vervallen.

Artikel 6

Dit artikel beoogt, naar analogie met wat geldt voor de langstlevende echtgenoot, te voorkomen dat zo de eerstgestorven kinderloze wettelijke samenwoner ascendenten nalaat, deze inkorting zouden kunnen vorderen van de giften die deze eerst gestorvene ten voordele van de langstlevende wettelijk samenwonende deed. De langstlevende wettelijk samenwonende van een kinderloze erflater die bijvoorbeeld aangesteld werd tot algemeen legataris, erft dus effectief de ganse nalatenschap ook zo de eerst gestorven kinderloze wettelijk samenwonende wel nog ascendenten «nalaat».

Artikel 7

Er moet worden gestreefd naar een gelijklopende regeling met die welke geldt ten aanzien van de langstlevende echtgenoot. Meer in het bijzonder moeten dezelfde compensaties en waarborgen die voorzien zijn ten voordele van de andere erfgenamen, ook hier worden ingevoerd. Aldus wordt een gelijkaardige bijdrage voorzien in het onderhoud, opvoeding en passende opleiding van de kinderen van de eerstgestorven wettelijk samenwonende ten laste van de

cohabitant légal, cette contribution se limite aux libéralités qu'il a reçues du partenaire prédécédé ou de ce qu'il a recueilli dans la succession de celui-ci.

A la suite de la remarque du Conseil d'État que les articles 203 et suivants du Code civil «ne traitent que des obligations qui naissent du mariage (ou de la filiation), dont certaines seulement sont, pour partie, étendues aux cohabitants légaux par l'avant-projet», cette disposition a été intégrée dans le chapitre du Code civil qui traite de la cohabitation légale.

Article 8

Il est donc également indiqué de prévoir pour les ascendants dans le besoin une demande d'aliments à charge de la succession du cohabitant légal prédécédé, similaire à celle que les ascendants dans le besoin peuvent demander à charge de la succession du conjoint prédécédé sans enfant.

En ce qui concerne les aliments dus aux ascendants du défunt, l'avant-projet prévoyait d'adapter l'article 205*bis* du Code civil au régime sans limite prévu à l'article 353-14 C.c. à propos des aliments dus aux adoptants par les héritiers de l'adopté. Etant donné que cette créance alimentaire est au fond la compensation d'une perte (ou du non-octroi) d'un droit réservataire, le Conseil d'État suggère de faire l'inverse, c'est à dire d'adapter l'article 353-14 du Code civil et d'y intégrer la restriction selon laquelle les aliments ne peuvent être octroyés qu'à concurrence des droits successoraux qu'ils perdent à la suite de libéralités faites au conjoint survivant ou au partenaire cohabitant survivant.

Vu que cette restriction n'empêche pas d'autres créances alimentaires à charge de la succession et qu'il faudrait à nouveau toucher à la loi sur l'adoption qui vient d'être entièrement retravaillée, le gouvernement propose de s'en tenir à la proposition initiale, de supprimer la restriction dans laquelle les aliments peuvent être demandés et de ne pas adapter l'article 353-14 du Code civil.

langstlevende wettelijke samenwoner. Deze belasting wordt evenwel omwille van de aard en de omvang van het *ab intestato* erfrecht van de wettelijk samenwonende beperkt binnen de grenzen van de giften die hij van de vooroverleden partner kreeg of van wat hij verkreeg uit diens nalatenschap.

Ingevolge de opmerking van de Raad van State dat de artikelen 203 en volgende van het Burgerlijk Wetboek «alleen handelen over verplichtingen die uit het huwelijk (of de afstamming) ontstaan, waarvan slechts sommige, gedeeltelijk, uitgebreid worden tot de wettelijk samenwonenden bij het voorontwerp», werd deze bepaling opgenomen in het hoofdstuk van het Burgerlijk Wetboek dat handelt over de wettelijke samenwoning.

Artikel 8

Het is dus ook aangewezen voor behoeftige ascendenten een gelijkaardige vordering tot levensonderhoud ten laste van die nalatenschap van de eerst gestorven wettelijke samenwoner te voorzien, als die welke behoeftige ascendenten kunnen instellen ten laste van de nalatenschap van de eerstgestorven kinderloze echtgenoot.

Wat betreft de onderhoudsverplichtingen aan de ascendenten van de overledene, voorzag het voorontwerp erin artikel 205*bis* van het Burgerlijk Wetboek aan te passen aan het stelsel zonder beperking voorzien in artikel 353-14 B.W. in verband met de onderhoudsverplichtingen ten aanzien van de adoptanten door de erfgenamen van de geadopteerde. Omdat deze onderhoudsvordering eigenlijk een compensatie is voor het verlies (of het niet toekennen) van een reservataire aanspraak, stelt de Raad van State voor om het omgekeerde te doen en dus artikel 353-14 B.W. aan te passen en er de beperking in op te nemen dat levensonderhoud enkel kan worden toegekend ten belope van de erfrechten die zij verliezen ten gevolge van de giften aan de langstlevende echtgenoot of samenwonende partner.

Omdat het een beperking is die niet voorkomt in andere vorderingen tot levensonderhoud ten laste van de nalatenschap en omdat dan opnieuw zou moeten geraakt worden aan de zopas helemaal herwerkte adoptiewet, stelt de regering derhalve voor te blijven bij het oorspronkelijk voorstel en de beperking waarbinnen levensonderhoud kan worden gevorderd hier te laten wegvallen en art. 353-14 ongemoeid te laten.

Article 9

Cette disposition garantit également les droits du co-habitant légal survivant visés dans le présent projet lorsque la résidence commune appartient à une exploitation agricole.

Dans sa remarque finale, le Conseil d'État suggère également l'adaptation d'autres dispositions, comme l'article 826 du Code civil où il est toutefois question de droits préférentiels en pleine propriété et de l'article 4 de la loi du 16 mai 1900 apportant des modifications au régime successoral des petits héritages où il est également question d'un droit ne pouvant être exercé que par un plein propriétaire.

La ministre de la Justice,

Laurette ONKELINX

Artikel 9

Deze bepaling waarborgt ook de in dit ontwerp voorziene rechten van de langstlevende wettelijk samenwonende wanneer de gemeenschappelijke verblijfplaats behoort tot een landbouwbedrijf.

De Raad van State suggereert in zijn slotopmerking ook nog de aanpassing van andere bepalingen, zoals artikel 826 B.W, waar het evenwel gaat om voorkeurrechten in volle eigendom, en van artikel 4 van de wet van 16 mei 1900 tot erfregeling van de kleine nalatenschappen, waar het eveneens gaat om een recht dat alleen kan worden uitgeoefend door een volle eigenaar.

De minister van Justitie,

Laurette ONKELINX

AVANT-PROJET DE LOI

soutmis à l'avis du Conseil d'État

Avant-projet de loi modifiant le Code civil et réglant le droit successoral à l'égard du cohabitant légal survivant**Article 1er**

La présente loi règle une matière visée à l'article 78 de la Constitution.

Art. 2

Dans l'article 203 du Code civil, il est inséré un § 3, rédigé comme suit:

«§ 3. Dans les limites de ce qu'il a reçu de son partenaire prédécédé par donation ou testament, le cohabitant légal survivant est tenu d'une même obligation envers les enfants du cohabitant légal prédécédé dont il n'est pas lui-même le père ou la mère.».

Art. 3

L'article 205*bis*, § 2, du même code est modifié comme suit:

– il est inséré entre les mots «même séparé de corps» et les mots «,prédécedé sans laisser de postérité», les mots «ou un cohabitant légal»;

– les mots «à concurrence des droits successoraux dont ils sont privés par des libéralités au profit du conjoint survivant» sont supprimés.

Art. 4

L'article 731 du même code est modifié comme suit:

– les mots «Les successions» sont remplacés par les mots «Les biens et dettes laissés»;

– il est inséré entre les mots «à son conjoint non divorcé ni séparé de corps,» et les mots «à ses ascendants» les mots «à son cohabitant légal,».

Art. 5

L'article 732 du même code est abrogé.

VOORONTWERP VAN WET

onderworpen aan het advies van de Raad van State

Voorontwerp van wet tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek houdende regeling van het erfrecht van de langstlevende wettelijk samenwonende**Artikel 1**

Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 78 van de Grondwet.

Art. 2

In artikel 203 van het Burgerlijk Wetboek wordt een § 3 ingevoegd, luidend als volgt:

«§ 3. De langstlevende wettelijk samenwonende is tot een zelfde verplichting gehouden ten aanzien van de kinderen van de vooroverleden wettelijk samenwonende van wie hij niet de vader of de moeder is, binnen de grenzen van wat hij door schenking of testament van zijn vooroverleden partner gekregen heeft.».

Art. 3

Artikel 205*bis*, § 2, van hetzelfde wetboek wordt gewijzigd als volgt:

– tussen de woorden «gescheiden van tafel en bed» en de woorden «,vooroverleden is zonder nakomelingen achter te laten» worden de woorden «of een wettelijk samenwonende» ingevoegd;

– de woorden «ten belope van de erfrechten die ze verliezen ten gevolge van giften aan de langstlevende echtgenoot» worden geschrapt.

Art. 4

Artikel 731 van hetzelfde wetboek wordt gewijzigd als volgt:

– de woorden «De erfenissen» wordt vervangen door de woorden «De nagelaten goederen en schulden»;

– tussen de woorden «aan zijn noch uit de echt noch van tafel en bed gescheiden echtgenoot,» en de woorden «aan zijn bloedverwanten in de opgaande lijn» worden de woorden «aan zijn wettelijk samenwonende,» ingelast.

Art. 5

Artikel 732 van hetzelfde wetboek wordt opgeheven.

Art. 6

L'article 745quinquies du même code est modifié comme suit:

– au § 2, alinéa 1er, les mots «d'un précédent mariage» entre les mots «Les descendants» et «du prémourant» sont remplacés par les mots «d'une précédente relation»;

– au § 3 les mots «d'un précédent mariage» entre les mots «des descendants,» et les mots «,lorsque la conversion» et en fin de phrase après les mots «des descendants», sont également remplacés par les mots «d'une précédente relation».

Art. 7

Dans le Livre III, Titre Ier, du même code, il est inséré, après l'article 745septies, une section IVbis, comprenant l'article 745octies, rédigée comme suit:

«Section IVbis. Des successions déferées au cohabitant légal survivant

Article 745octies. § 1er. Quels que soient les héritiers avec lesquels il vient à la succession, le cohabitant légal survivant recueille l'usufruit de l'immeuble affecté durant la vie commune au logement principal de la famille ainsi que des meubles qui le garnissent.

Quels que soient les héritiers avec lesquels il vient à la succession, le cohabitant légal survivant bénéficie également du droit de louer le bien immeuble loué par l'un des cohabitants légaux, même avant la déclaration de cohabitation commune, et affecté, en tout ou partie, au logement principal de la famille au moment de l'ouverture de la succession du cohabitant légal prédécédé et recueille l'usufruit des meubles qui le garnissent.

Les dispositions qui précèdent ne s'appliquent pas lorsque le cohabitant légal survivant est le descendant du cohabitant légal prédécédé.

§ 2. Nonobstant toute clause contraire, toute personne attributaire de la nue-propriété peut exiger que soit dressé un inventaire des meubles meublants ainsi qu'un état du logement familial.

§ 3. Les règles relatives à la conversion de l'usufruit reprises aux articles 745quater et 745sexies s'appliquent par analogie à l'usufruit du cohabitant légal survivant.».

Art. 6

Artikel 745quinquies van hetzelfde wetboek wordt gewijzigd als volgt:

– in § 2, eerste lid, worden de woorden «uit een vorig huwelijk», tussen de woorden «de afstammelingen» en de woorden «van de vooroverleden echtgenoot» vervangen door de woorden «uit een vorige relatie»;

– in § 3, worden de woorden «uit een vorig huwelijk» tussen de woorden «met afstammelingen» en de woorden «en de omzetting» en op het einde van de zin na de woorden «de oudste afstamming», eveneens vervangen door de woorden «uit een vorige relatie».

Art. 7

In Boek III, Titel I, van hetzelfde wetboek wordt na artikel 745septies een afdeling IVbis ingevoegd, die artikel 745octies omvat, luidende:

«Afdeling IVbis. Erfopvolging van de langstlevende wettelijk samenwonende

Artikel 745octies. § 1. De langstlevende wettelijk samenwonende verkrijgt, met welke erfgenamen hij ook tot de nalatenschap komt, het vruchtgebruik van het onroerend goed dat tijdens het samenwonen het gezin tot voornaamste woning diende en van het daarin aanwezige huisraad.

De langstlevende wettelijk samenwonende verkrijgt eveneens, met welke erfgenamen hij ook tot de nalatenschap komt, het recht op de huur van het onroerend goed dat één der wettelijk samenwonenden gehuurd heeft, zelfs vóór de verklaring van wettelijke samenwoning, en dat bij het openvallen van de nalatenschap van de eerst gestorven wettelijk samenwonende het gezin tot voornaamste woning diende en krijgt het vruchtgebruik van het daarin aanwezige huisraad.

De voorgaande bepalingen zijn niet van toepassing wanneer de wettelijk samenwonende een afstamming is van de eerststervende wettelijk samenwonende.

§ 2. Niettegenstaande enig andersluidend beding kan ieder die de blote eigendom verkrijgt, eisen dat een boedelbeschrijving van het huisraad en een staat van de gezinswoning wordt opgemaakt.

§ 3 De regels inzake de omzetting van het vruchtgebruik van de langstlevende echtgenoot die zijn opgenomen in de artikelen 745quater tot en met 745sexies zijn van overeenkomstige toepassing op het vruchtgebruik van de langstlevende wettelijk samenwonende.».

Art. 8

Dans l'article 915, alinéa 2, du même code, il est inséré entre les mots «conjoint survivant» et «peuvent comprendre» les mots «et au cohabitant légal survivant».

Art. 8

In artikel 915, tweede lid, van hetzelfde wetboek worden tussen de woorden «langstlevende echtgenoot» en de woorden «mogen evenwel» de woorden «en aan de langstlevende wettelijk samenwonende» ingelast.

AVIS DU CONSEIL D'ÉTAT

AVIS N° 38.433/2

Le CONSEIL D'ÉTAT, section de législation, deuxième chambre, saisi par la Vice-Première ministre et ministre de la Justice, le 17 mai 2005, d'une demande d'avis, dans un délai de trente jours, sur un avant-projet de loi «modifiant le Code civil et réglant le droit successoral à l'égard du cohabitant légal survivant», a donné le 8 juin 2005 l'avis suivant:

Comme la demande d'avis est introduite sur la base de l'article 84, § 1er, alinéa 1er, l°, des lois coordonnées sur le Conseil d'État, tel qu'il est remplacé par la loi du 2 avril 2003, la section de législation limite son examen au fondement juridique de l'avant-projet, à la compétence de l'auteur de l'acte ainsi qu'à l'accomplissement des formalités préalables, conformément à l'article 84, § 3, des lois coordonnées précitées.

Sur ces trois points, l'avant-projet appelle les observations ci-après.

Dispositif

Article 2

(article 203 en projet du Code civil)

Il y a lieu de prévoir que l'obligation alimentaire s'exerce dans les limites non seulement de ce que le cohabitant légal survivant a reçu, par donation ou testament, du cohabitant prédécédé, mais également de ce qu'il a recueilli dans la succession du cohabitant légal prédécédé en vertu de l'article 745octies, § 1er, en projet. En effet, l'obligation d'assurer l'hébergement des enfants (article 203, § 1er, alinéa 1er, du Code civil) pourra s'exercer grâce à l'usufruit de la résidence commune. De plus, en cas de conversion, l'usufruit pourra servir également à l'entretien, l'éducation et la formation des enfants (même article).

Pour des raisons de cohérence, la disposition en projet trouverait mieux sa place dans les dispositions consacrées à la cohabitation légale. En effet les articles du chapitre V du titre V du livre premier du Code civil ne traitent que des obligations qui naissent du mariage (ou de la filiation), dont certaines seulement sont, pour partie, étendues aux cohabitants légaux par les articles 2 et 3 de l'avant-projet¹.

La même observation vaut pour l'article 3, premier tiret.

¹ Comparez avec l'article 1477, § 2, du Code civil qui renvoie pour les cohabitants légaux aux articles 215, 220, § 1er, et 224, § 1er, du Code civil.

ADVIES VAN DE RAAD VAN STATE

ADVIES N° 38.433/2

De RAAD VAN STATE, afdeling wetgeving, tweede kamer, op 17 mei 2005 door de Vice-Eerste minister en minister van Justitie verzocht haar, binnen een termijn van dertig dagen, van advies te dienen over een voorontwerp van wet «tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek houdende regeling van het erfrecht van de langstlevende wettelijk samenwonende», heeft op 8 juni 2005 het volgende advies gegeven:

Aangezien de adviesaanvraag ingediend is op basis van artikel 84, § 1, eerste lid, 1°, van de gecoördineerde wetten op de Rand van State, zoals het is vervangen bij de wet van 2 april 2003, beperkt de afdeling wetgeving overeenkomstig artikel 84, § 3, van de voornoemde gecoördineerde wetten haar onderzoek tot de rechtsgrond van het voorontwerp, de bevoegdheid van de steller van de handeling en de te vervullen voorafgaande vormvereisten.

Wat deze drie punten betreft, geeft het ontwerp aanleiding tot de volgende opmerkingen.

Dispositief

Artikel 2

(ontworpen artikel 203 van het Burgerlijk Wetboek)

Er dient te worden bepaald dat de verplichting tot levensonderhoud wordt uitgeoefend binnen de grenzen, niet alleen van wat de langstlevende wettelijk samenwonende, door schenking of testament, van zijn vooroverleden samenwonende partner gekregen heeft, maar eveneens binnen de grenzen van wat hij verkregen heeft uit de nalatenschap van de vooroverleden wettelijk samenwonende partner krachtens het ontworpen artikel 745octies, § 1. De verplichting om te zorgen voor de huisvesting van de kinderen (artikel 203, § 1, eerste lid, van het Burgerlijk Wetboek) kan immers worden uitgeoefend dankzij het vruchtgebruik van de gemeenschappelijke verblijfplaats. Bovendien kan in geval van omzetting het vruchtgebruik eveneens dienen voor het levensonderhoud, de opvoeding en de opleiding van de kinderen (hetzelfde artikel).

Om redenen van samenhang hoort de ontworpen bepaling beter thuis in de bepalingen over de wettelijke samenwoning. De artikelen van boek I, titel V, hoofdstuk V, van het Burgerlijk Wetboek handelen immers alleen over verplichtingen die uit het huwelijk (of de afstamming) ontstaan, waarvan slechts sommige, gedeeltelijk, uitgebreid worden tot de wettelijk samenwonenden bij de artikelen 2 en 3 van het voorontwerp¹.

Dezelfde opmerking geldt voor artikel 3, eerste streepje.

¹ Vergelijk met artikel 1477, § 2, van het Burgerlijk Wetboek dat voor de wettelijk samenwonenden verwijst naar de artikelen 215, 220, § 1, en 224, § 1, van het Burgerlijk Wetboek.

Article 3(article 205*bis*, § 2, en projet du Code civil)

1. Actuellement, des aliments sont dus par la succession de l'époux prédécédé sans laisser de postérité, aux ascendants du définit. Ils sont limités «à concurrence des droits successoraux dont ils sont privés par des libéralités au profit du conjoint survivant».

L'avant-projet vise à étendre cette obligation alimentaire à l'hypothèse de la cohabitation légale et, dans les deux hypothèses (conjoint survivant ou cohabitant légal survivant) à supprimer la disposition précitée prévoyant que l'oblation alimentaire est limitée «à concurrence des droits successoraux dont ils sont privés par des libéralités au profit du conjoint (ou du cohabitant légal) survivant».

Cette suppression se justifie, selon l'exposé des motifs, par le fait qu'une telle restriction n'existe pas à l'article 353-14 du Code civil qui prévoit un mécanisme identique dans le cadre de l'adoption.

Cependant, il résulte de l'exposé des motifs que la possibilité pour les ascendants d'obtenir des aliments à charge de la succession du conjoint prédécédé était une compensation pour la perte de leur réserve au profit de ce conjoint survivant. Il était donc logique que ces aliments fussent limités «à concurrence des droits successoraux dont ils sont privés par des libéralités au profit du conjoint survivant».

L'on peut, dès lors, se demander si ce n'est pas l'article 353-14, alinéa 2, du Code civil qui devrait être adapté.

2. Au premier tiret, les mots «ou un cohabitant légal» doivent être remplacés par les mots «ou du cohabitant légal».

Article 4

(article 731 en projet)

Selon l'exposé des motifs,

«Etant donné qu'il (le cohabitant légal) ne peut jamais être appelé à la totalité de la succession, il semble opportun de remplacer le mot «successions» par les mots «biens et dettes laissés».

Selon le notaire représentant de la ministre, le terme «succession» vise nécessairement une universalité, ce qui n'est pas le cas en l'espèce.

Artikel 3(ontworpen artikel 205*bis*, § 2, van het Burgerlijk Wetboek)

1. Thans is aan de bloedverwanten in de opgaande lijn van de overledene levensonderhoud verschuldigd uit de nalatenschap van de vooroverleden echtgenoot die geen nakomelingen heeft achtergelaten. Dit geldt «ten belope van de erfrechten die zij verliezen ten gevolge van giften aan de langstlevende echtgenoot».

Het voorontwerp strekt ertoe deze verplichting tot levensonderhoud uit te breiden tot het geval van de wettelijke samenwoning en, in de twee gevallen (langstlevende echtgenoot of langstlevende wettelijk samenwonende), de voornoemde bepaling te schrappen waarin staat dat de verplichting tot levensonderhoud beperkt is «ten belope van de erfrechten die zij verliezen ten gevolge van giften aan de langstlevende echtgenoot (of van de langstlevende wettelijk samenwonende)».

Het schrappen van deze bepaling is volgens de memorie van toelichting gerechtvaardigd doordat een dergelijke beperking niet voorhanden is in artikel 353-14 van het Burgerlijk Wetboek dat bij adoptie in dezelfde regeling voorziet.

Uit de memorie van toelichting blijkt evenwel dat de mogelijkheid voor bloedverwanten in opgaande lijn om levensonderhoud te verkrijgen uit de nalatenschap van de vooroverleden echtgenoot een compensatie was voor het verlies van hun reserve ten gunste van deze langstlevende echtgenoot. Het was dus logisch dat dit levensonderhoud beperkt was «ten belope van de erfrechten die zij verliezen ten gevolge van giften aan de langstlevende echtgenoot».

De vraag rijst derhalve of het niet artikel 353-14, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek is dat zou moeten worden aangepast.

2. In de Franse tekst dienen de woorden «ou un cohabitant légal» na het eerste streepje te worden vervangen door de woorden «ou du cohabitant légal».

Artikel 4

(ontworpen artikel 731)

In de memorie van toelichting staat het volgende:

«Aangezien hij (de wettelijk samenwonende) nochtans nooit geroepen kan zijn tot de ganse nalatenschap, lijkt het aangezien het woord «erfenissen» te vervangen door «nagelaten goederen en schulden».

Volgens de notaris die de minister vertegenwoordigt, heeft de term «nalatenschap» noodzakelijkerwijs betrekking op een algemeenheid, wat in casu niet het geval is.

En effet: «La succession légale ne peut être qu'universelle. En effet, la loi donne à tout successible la vocation à recueillir la totalité du patrimoine du défunt. Lorsque plusieurs successeurs viennent en concours, la loi opère évidemment une répartition des biens; mais cette répartition laisse intacte la vocation de chaque successeur à l'universalité, car la part d'un héritier renonçant s'accroît à celle de ses cohéritiers (article 786 du Code civil).»²

La modification proposée fait cependant naître deux questions:

1° pour maintenir le principe général, ne serait-il pas préférable de ne pas modifier le texte actuel de l'article 731 du Code civil, mais d'y ajouter un second alinéa relatif à l'exception que constitue le cohabitant légal survivant ?

2° quelle que soit la solution retenue (un ou deux alinéas), comment faudra-t-il interpréter désormais le mot «succession(s)» utilisé dans les autres articles du Code civil³? L'on suppose, par exemple, que les règles relatives à l'acceptation et à la répudiation des successions s'appliquent également au cohabitant légal survivant même si, comme il vient d'être expliqué, l'on ne peut parler, en ce qui le concerne, de «succession».

En outre, conformément à l'article 724 du Code civil, il conviendrait de viser non seulement les biens mais également les droits et actions.

Article 6

(article 745quinquies en projet)

Selon le notaire représentant de la ministre, les mots «Les descendants d'une précédente relation du prémourant» visent non seulement un précédent mariage ou une précédente cohabitation mais également les descendants nés en dehors du mariage ou de la cohabitation légale.

Il s'agit donc de profiter du présent avant-projet pour adapter l'article 745quinquies, §§ 2 et 3⁴, à la suppression de la distinction entre enfants légitimes et enfants naturels.

Cette précision doit figurer dans le commentaire des articles.

² P. DELNOY, Les libéralités et les successions, éd. Collection Scientifique de la Faculté de Droit de Liège, 1991, n° 109, p. 141. Dans les numéros suivants, l'auteur explique que l'usufruit du conjoint survivant n'est pas une exception.

³ Par exemple, les articles 711 et 727 du Code civil.

⁴ Article qui est par ailleurs rendu applicable à la cohabitation légale par l'article 745octies, § 3, en projet.

In dit verband stelt P. DELNOY het volgende: «La succession légale ne peut être qu'universelle. En effet, la loi donne à tout successible la vocation à recueillir la totalité du patrimoine du défunt. Lorsque plusieurs successeurs viennent en concours, la loi opère évidemment une répartition des biens; mais cette répartition laisse intacte la vocation de chaque successeur à universalité, car la part d'un héritier renonçant s'accroît à celle de ses cohéritiers (article 786 du Code civil).»²

De voorgestelde wijziging doet evenwel twee vragen rijzen:

1° is het, om het algemeen beginsel te handhaven, niet verkieslijk de huidige tekst van artikel 731 van het Burgerlijk Wetboek niet te wijzigen, maar er een tweede lid aan toe te voegen betreffende de uitzondering die de langstlevende wettelijk samenwonende vormt?

2° hoe zullen de woorden «erfenis» of «erfopvolging» die worden gebezigd in de andere artikelen van het Burgerlijk Wetboek, voortaan moeten worden geïnterpreteerd, ongeacht de in aanmerking genomen oplossing (een of twee leden)³? Er wordt bijvoorbeeld van uitgegaan dat de regels betreffende de aanvaarding of de verwerping van nalatenschappen eveneens van toepassing zijn op de langstlevende wettelijk samenwonende, zelfs indien, wat hem betreft, niet kan worden gesproken van «erfenis», zoals net is uitgelegd.

Bovendien zou overeenkomstig artikel 724 van het Burgerlijk Wetboek niet alleen van goederen, maar ook van rechten en rechtsoverdrachten sprake moeten zijn.

Artikel 6

(ontworpen artikel 745quinquies)

Volgens de notaris die de minister vertegenwoordigt, hebben de woorden «de afstammelingen uit een vorig huwelijk van de vooroverleden echtgenoot» niet alleen betrekking op een vorig huwelijk of een vorige samenwoning, maar eveneens op de afstammelingen die geboren zijn buiten het huwelijk of de wettelijke samenwoning.

Het onderhavige voorontwerp moet dus te baat worden genomen om artikel 745quinquies, §§ 2 en 3⁴, aan te passen rekening houdend met de opheffing van het onderscheid tussen wettige en natuurlijke kinderen.

Deze verduidelijking dient in de artikelsgewijze bespreking te worden opgenomen.

² P. DELNOY, Les libéralités et les successions, uitg. Collections Scientifiques de la Faculté de Droit de Liège, 1991, nr. 109, blz 141. In het volgende nummer legt de auteur uit dat het vruchtgebruik van de langstlevende echtgenoot geen uitzondering is.

³ Bijvoorbeeld de artikelen 711 en 727 van het Burgerlijk Wetboek.

⁴ Artikel dat overigens bij het ontworpen artikel 745octies, § 3, van toepassing wordt verklaard op de wettelijke samenwoning.

Article 7

(article 745octies en projet)

1. Compte tenu de la formulation de l'article 1479, alinéa 1er du Code civil, la question se pose de savoir s'il n'y a pas lieu de remplacer les notions de «logement principal de la famille» et de «logement familial» par la notion de «résidence commune?»

2. L'alinéa 2 dispose que le cohabitant légal survivant «bénéficie également du droit de louer le bien immobilier loué par l'un des cohabitants légaux», même avant la déclaration de cohabitation légale, et affecté, en tout ou partie, au logement principal de la famille (lire: «à la résidence commune de la famille»?) au moment de l'ouverture de la succession du cohabitant légal prédécédé.

Telle que rédigée, cette disposition semble créer un droit nouveau propre au cohabitant légal survivant. En réalité, il convient seulement de prévoir que le cohabitant légal survivant hérite seul, c'est-à-dire à l'exclusion de tous les autres héritiers *ab intestat*, du bail conclu par le cohabitant légal prédécédé.

3. Le paragraphe 1er, alinéa 3, prévoit que les dispositions relatives à la succession déferée au cohabitant légal survivant ne s'appliquent pas lorsque le cohabitant légal survivant est le descendant du cohabitant légal prédécédé, vu qu'il dispose déjà, dans ce cas, d'un droit successoral légal.

L'attention de l'auteur de l'avant-projet est cependant attirée sur le fait que le résultat des deux mécanismes ne sera pas nécessairement identique. Si une cohabitation légale existait entre un père et l'un de ses trois enfants, l'application du droit commun entraînera comme conséquence que les trois enfants hériteront en indivision de l'immeuble qui servait de résidence commune et que chacun d'eux pourra contraindre les autres à sortir d'indivision (article 815 du Code civil), de sorte que le mécanisme protecteur de l'article 745octies, § 1er, alinéa 1er, en projet (usufruit de l'immeuble affecté à la résidence commune) ne jouera pas.

De plus, l'on peut s'interroger sur l'admissibilité de cette disposition au regard des articles 10 et 11 de la Constitution, dès lors qu'elle ne s'applique pas à d'autres héritiers *ab intestat*. Ainsi, en cas de décès d'une personne ayant fait une déclaration de cohabitation légale avec l'un de ses trois frères (qui, par hypothèse, sont ses seuls héritiers légaux), le frère cohabitant légal bénéficiera des droits conférés par le paragraphe 1er, alinéa 1er, puisque l'exclusion prévue par le paragraphe 1er, alinéa 3, ne s'applique que lorsque le cohabitant légal survivant est le descendant (et non le collatéral) du cohabitant légal prédécédé.

Artikel 7

(ontworpen artikel 745octies)

1. Gelet op de bewoordingen van artikel 1479, eerste lid, van het Burgerlijk Wetboek, rijst de vraag of de begrippen «voornaamste woning (van het gezin)» en «gezinswoning» niet dienen te worden vervangen door het begrip «gemeenschappelijke verblijfplaats».

2. In het tweede lid wordt bepaald dat de langstlevende wettelijk samenwonende «eveneens (...) het recht op de huur van het onroerend goed (verkrijgt) dat één der wettelijk samenwonenden gehuurd heeft», zelfs vóór de verklaring van wettelijke samenwoning, en dat bij het opvallen van de nalatenschap van de eerst gestorven wettelijk samenwonende het gezin tot voornaamste woning (lees: tot gemeenschappelijke verblijfplaats) diende.

Zoals de bepaling thans gesteld is, lijkt ze een nieuw recht te doen ontstaan dat kenmerkend is voor de langstlevende wettelijk samenwonende. In feite moet alleen worden bepaald dat de langstlevende wettelijk samenwonende als enige, dus met uitzondering van alle overige erfgenamen bij versterf, de huurovereenkomst erft die de vooroverleden wettelijk samenwonende partner heeft gesloten.

3. In paragraaf 1, derde lid, wordt gesteld dat de bepalingen met betrekking tot de erfopvolging van de langstlevende wettelijk samenwonende niet van toepassing zijn wanneer de langstlevende wettelijk samenwonende een afstammeling is van de eerst gestorven wettelijk samenwonende, aangezien hij in dat geval reeds een wettelijk erfrecht geniet.

De aandacht van de steller van het voorontwerp wordt evenwel gevestigd op het feit dat het resultaat van beide mechanismen niet noodzakelijkerwijs identiek zal zijn. Als er sprake was van een wettelijke samenwoning tussen een vader en een van zijn drie kinderen, zal de toepassing van het gemeen recht tot gevolg hebben dat de drie kinderen het onroerend goed dat als gemeenschappelijke verblijfplaats dienst deed onverdeeld erven en dat elk van hen de anderen kan verplichten uit onverdeeldheid te treden (artikel 815 van het Burgerlijk Wetboek), zodat het beschermings-mechanisme waarin voorzien wordt door het ontworpen artikel 745octies, § 1, eerste lid, (vruchtgebruik van het onroerend goed dat dienst doet als gemeenschappelijke verblijfplaats) niet van toepassing zal zijn.

Bovendien kan men zich vragen stellen omtrent het al dan niet toelaatbaar zijn van deze bepaling in het licht van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, aangezien deze bepaling niet van toepassing is op andere erfgenamen bij versterf. Zo zal in geval van overlijden van een persoon die een verklaring van wettelijke samenwoning met een van zijn drie broers heeft afgelegd (die, veronderstellenderwijs, zijn enige wettelijke erfgenamen zijn), de wettelijk samenwonende broer de rechten genieten waarin voorzien wordt door paragraaf 1, eerste lid, aangezien de uitsluiting bepaald in paragraaf 1, derde lid, enkel van toepassing is wanneer de langstlevende wettelijk samenwonende de afstammeling is (en niet een bloedverwant in de zijlijn) van de vooroverleden wettelijk samenwonende.

Selon le notaire représentant de la ministre, le but du paragraphe 3, qui, il est vrai, pourrait diminuer les droits de la personne concernée, est de ne pas rompre l'équilibre entre les héritiers légaux réservataires, l'usufruit de la résidence commune et des meubles qui la garnissent pouvant avoir une valeur supérieure à la quotité disponible. C'est ce qui explique que les collatéraux et les ascendants, qui ne sont pas réservataires⁵, ne sont pas visés par l'exclusion.

Il appartient au législateur d'apprécier s'il y a lieu de faire prévaloir l'équilibre entre les héritiers légaux réservataires sur la protection du cohabitant légal survivant et de s'en expliquer dans les travaux préparatoires.

4. Selon le notaire représentant de la ministre, les droits du cohabitant légal survivant se cumulent avec les droits qu'il aurait en tant qu'héritier *ab intestat* du défunt à un autre titre⁶. Il ne serait pas inutile de le préciser, à tout le moins dans les travaux préparatoires.

5.1. Selon le notaire représentant de la ministre, le cohabitant légal survivant n'est pas réservataire, de sorte qu'il peut être privé de son droit successoral *ab intestat* limité et ce, par simple volonté du cohabitant légal prédécédé.

Cette précision appelle deux observations.

5.2. La volonté de ne pas faire du cohabitant légal survivant un héritier *ab intestat* réservataire, qui permet d'expliquer que l'avant-projet de loi ne prévoit notamment pas de modifier l'article 915*bis* du Code civil afin de viser également le cohabitant légal survivant⁷, devrait être plus clairement exprimée dans l'exposé des motifs. Dans sa version actuelle, l'exposé des motifs prête en effet à confusion:

– d'une part, parce qu'il y est affirmé qu'il est prévu d'ouvrir, au profit du cohabitant légal survivant, un droit successoral *ab intestat* «*sui generis*», similaire à la réserve concrète de l'époux survivant et auquel s'applique, par analogie et dans la mesure du possible, la réglementation applicable à l'usufruit successoral du conjoint survivant;

⁵ Pour les ascendants, cela résulte de l'article 915, alinéa 2, en projet.

⁶ Sous réserve de l'exclusion prévue par l'article 745*octies*, § 1er, alinéa 3, en projet, pour le descendant du cohabitant légal prédécédé.

⁷ Comparez notamment avec la proposition de loi instaurant un droit successoral *ab intestat* pour les cohabitants (déposée par M. Geert Bourgeois) du 25 février 2004 (Doc. parl., Chambre, session 2003-2004, n° 846).

Volgens de notaris die de minister vertegenwoordigt, wordt met paragraaf 3, die weliswaar de rechten van de betrokken persoon zou kunnen beknotten, beoogd het evenwicht tussen de erfgenamen met wettelijk erfdeel niet te verstoren, daar het vruchtgebruik van de gemeenschappelijke verblijfplaats en het daarin aanwezige huisraad een grotere waarde zou kunnen hebben dan het beschikbaar gedeelte. Dat is de reden waarom de uitsluiting niet van toepassing is op de bloedverwanten in de zijlijn en de bloedverwanten in de opgaande lijn, die geen erfgenamen zijn met wettelijk erfdeel⁵.

Het komt de wetgever toe uit te maken of het evenwicht tussen de erfgenamen met wettelijk erfdeel voorrang dient te hebben op de bescherming van de langstlevende wettelijk samenwonende en daarover nadere uitleg te verstrekken in de parlementaire voorbereiding.

4. Volgens de notaris die de minister vertegenwoordigt, worden de rechten van de langstlevende wettelijk samenwonende gecumuleerd met de rechten die bij zou genieten als erfgenaam bij versterf van de overledene in een andere hoedanigheid⁶. Het zou niet zonder belang zijn om dit op zijn minst in de parlementaire voorbereiding te preciseren.

5.1. Volgens de notaris die de minister vertegenwoordigt, is de langstlevende wettelijk samenwonende geen erfgenaam met wettelijk erfdeel, zodat hem zijn beperkt erfrecht als erfgenaam bij versterf ontnomen kan worden en wel bij loutere wilsbeschikking van de vooroverleden wettelijk samenwonende.

Bij deze precisering behoren twee opmerkingen te worden geformuleerd.

5.2. Het feit dat men van de langstlevende wettelijk samenwonende geen erfgenaam met wettelijk erfdeel bij versterf wil maken, hetgeen verklaart dat in het voorontwerp van wet inzonderheid niet voorzien wordt in een wijziging van artikel 915*bis* van het Burgerlijk Wetboek, teneinde de regeling eveneens op de langstlevende wettelijk samenwonende⁷ betrekking te laten hebben, zou duidelijker moeten blijken in de memorie van toelichting. Zoals de memorie van toelichting thans gesteld is, geeft ze immers aanleiding tot verwarring:

– enerzijds, omdat daarin gesteld wordt dat het de bedoeling is om ten voordele van de langstlevende wettelijk samenwonende te voorzien in een «*sui generis* erfrecht *ab intestato*», dat overeenstemt met de concrete reserve van de langstlevende echtgenoot» en waarop, naar analogie en in de mate van het mogelijke, de regeling van toepassing is die ook geldt voor het erfrechtelijk vruchtgebruik van de langstlevende echtgenoot;

⁵ Voor de bloedverwanten in de opgaande lijn blijkt dit uit het ontworpen artikel 915, tweede lid.

⁶ Onder voorbehoud van de uitsluiting waarin voorzien wordt in het ontworpen artikel 745*octies*, § 1, derde lid, wat de afstammeling betreft van de eerststervende wettelijk samenwonende.

⁷ Vergelijk inzonderheid met het wetsvoorstel tot invoering van een intestaat erfrecht voor samenwonenden (ingediend door de heer Geert Bourgeois) van 25 februari 2004 (Gedr. St., Kamer, zitting 2003-2004, nr. 846).

– d'autre part, parce que l'hypothèse de libéralités en faveur du cohabitant légal survivant n'est expressément envisagée qu'en vue de réserver un sort plus favorable à ce dernier.

5.3. La circonstance que le conjoint légal survivant n'est pas un héritier réservataire n'empêche toutefois pas que ses droits priment même le droit à la réserve d'autres héritiers (qui ne s'exercera, dès lors, que sur la nue-propriété), Il ne serait pas inutile de le préciser, à tout le moins dans les travaux préparatoires.

6. Au paragraphe 3, conformément à la version néerlandaise, il y a lieu de viser «les articles 745*quater* à 745*sexies*».

Le Conseil d'État n'aperçoit par ailleurs pas pourquoi l'article 745*septies* du Code civil n'est pas également visé, ce qui pourrait conduire à une différence de traitement entre le conjoint survivant et le cohabitant légal survivant qui, lui, conserverait son droit successoral tout en étant déchu de l'autorité parentale à l'égard des enfants issus de la cohabitation légale.

Observations finales

Le Conseil d'État se demande s'il ne convient pas de modifier également les articles 826 et 858*bis* du Code civil, afin de viser les droits reconnus au cohabitant légal survivant par l'article 745*octies*, § 1er, en projet.

Une observation analogue vaut également pour:

- l'article 4 de la loi du 16 mai 1900 apportant des modifications au régime successoral des petits héritages;
- l'article 1er de la loi du 29 août 1988 relative au régime successoral des exploitations agricoles en vue d'en promouvoir la continuité.

La chambre était composée de

Messieurs

Y. KREINS, président de chambre,

J. JAUMOTTE,

Mevrouw

M. BAGUET, conseillers d'État,

Monsieur

H. BOSLY, assesseur de la section de la législation.

– anderzijds, omdat het geval van de giften ten voordele van de langstlevende wettelijk samenwonende enkel uitdrukkelijk aan bod komt om hem gunstiger te bejegenen.

5.3. De omstandigheid dat de langstlevende wettelijke echtgenoot geen erfgenaam met wettelijk erfdeel is, staat er evenwel niet aan in de weg dat zijn rechten zelfs voorrang hebben op het recht op de reserve van overige erfgenamen (welk recht dan ook enkel op de blote eigendom kan worden uitgeoefend). Het zou niet zonder belang zijn om dit op zijn minst in de parlementaire voorbereiding te preciseren.

6. In paragraaf 3 behoort in de Franse tekst, overeenkomstig de Nederlandse versie, verwezen te worden naar «*les articles 745quater à 745sexies*».

Het is de Raad van State bovendien niet duidelijk waarom ook niet verwezen wordt naar artikel 745*septies* van het Burgerlijk Wetboek, hetgeen kan leiden tot een verschillende behandeling tussen de langstlevende echtgenoot en de langstlevende wettelijk samenwonende die zijn erfrecht zou blijven behouden ondanks het feit dat hij ontzet is uit het ouderlijk gezag ten aanzien van de kinderen die geboren zijn tijdens de wettelijke samenwoning.

Slotopmerkingen

De Raad van State vraagt zich af of de artikelen 826 en 858*bis* van het Burgerlijk Wetboek niet eveneens gewijzigd moeten worden, teneinde daarin ook melding te maken van de rechten die bij het ontworpen artikel 745*octies*, § 1, toegekend worden aan de langstlevende wettelijk samenwonende.

Een soortgelijke opmerking geldt eveneens voor:

- artikel 4 van de wet van 16 mei 1900 die een aantal wijzigingen aanbrengt in de erfregeling van de kleine nalatenschappen;
- artikel 1 van de wet van 29 augustus 1988 op de erfregeling inzake landbouwbedrijven met het oog op het bevorderen van de continuïteit.

De kamer was samengesteld uit

de Heren

Y. KREINS, kamervoorzitter,

J. JAUMOTTE,,

Mevrouw

M. BAGUET, staatsraden,

de Heer

H. BOSLY, assessor van de afdeling wetgeving.

Madame

A.-C. VAN GEERSDAELE, griffier.

Le rapport a été présenté par M. A. LEFEBVRE, auditeur.

Le Greffier,

Le Président,

A.-C. VAN GEERSDAELE

Y. KREINS,

Mevrouw

A.-C. VAN GEERSDAELE, griffier

Het verslag werd uitgebracht door de H. A. LEFEBVRE, auditeur.

De overeenstemming tussen de Franse en de Nederlandse tekst werd nagezien onder toezicht van de H. J. JAUMOTTE.

De Griffier,

De Voorzitter,

A.-C. VAN GEERSDAELE

Y. KREINS,

PROJET DE LOI

ALBERT II, ROI DES BELGES,

A tous, présents et à venir,

SALUT.

sur la proposition de Notre ministre de la Justice,

NOUS AVONS ARRETE ET ARRETONS:

Notre ministre de la Justice est chargée de présenter en Notre Nom aux Chambres législatives et de déposer à la Chambre des représentants le projet de loi dont la teneur suit:

Article 1er

La présente loi règle une matière visée à l'article 78 de la Constitution.

Art. 2

L'article 731 du Code civil est modifié comme suit:

– le mot «et» entre les mots «à ses ascendants» et les mots «à ses parents collatéraux» est remplacé par une virgule;

– il est inséré entre les mots «à ses parents collatéraux,» et les mots «dans l'ordre et suivant les règles ci-après déterminées» les mots «et, dans les limites des droits qui sont conférés, à son cohabitant légal,».

Art. 3

L'article 732 du même code est abrogé.

Art. 4

L'article 745^{quinquies} du même code est modifié comme suit:

WETSONTWERP

ALBERT II, KONING DER BELGEN,

Aan allen die nu zijn en hierna wezen zullen,

ONZE GROET.

op de voordracht van Onze minister van Justitie,

HEBBEN WIJ BESLOTEN EN BESLUITEN WIJ :

Onze minister van Justitie is ermee belast het ontwerp van wet, waarvan de tekst hierna volgt, in Onze Naam aan de Wetgevende Kamers voor te leggen en bij de Kamer van volksvertegenwoordigers in te dienen:

Artikel 1

Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 78 van de Grondwet.

Art. 2

Artikel 731 van het Burgerlijk Wetboek wordt gewijzigd als volgt:

– het woord «en» tussen «bloedverwanten in de opgaande lijn» en de woorden «aan zijn bloedverwanten in de zijlijn» wordt vervangen door een komma;

– tussen de woorden «aan zijn bloedverwanten in de zijlijn,» en de woorden «in de orde en overeenkomstig de regels die hierna zijn bepaald» worden de woorden «en aan zijn wettelijke samenwonende binnen de grenzen van de rechten die hem zijn toegekend,» ingelast.

Art. 3

Artikel 732 van hetzelfde wetboek wordt opgeheven.

Art. 4

Artikel 745^{quinquies} van hetzelfde wetboek wordt gewijzigd als volgt:

– au § 2, alinéa 1er, les mots «d'un précédent mariage» entre les mots «Les descendants» et «du prémourant» sont remplacés par les mots «d'une précédente relation»;

– au § 3, les mots «d'un précédent mariage» entre les mots «des descendants,» et les mots «,lorsque la conversion» et en fin de phrase après les mots «des descendants», sont également remplacés par les mots «d'une précédente relation».

Art. 5

Dans le Livre III, Titre Ier, du même code, il est inséré, après l'article 745*septies*, une section IV*bis*, comprenant l'article 745*octies*, rédigée comme suit :

«Section IV*bis*. — Des successions déferées au cohabitant légal survivant

Article 745*octies*. — § 1er. Quels que soient les héritiers avec lesquels il vient à la succession, le cohabitant légal survivant recueille l'usufruit de l'immeuble affecté durant la vie commune à la résidence commune ainsi que des meubles qui le garnissent.

Le cohabitant légal survivant recueille seul, à l'exclusion de tous les autres héritiers *ab intestat*, le droit au bail relatif à l'immeuble affecté à la résidence commune au moment de l'ouverture de la succession du cohabitant légal prédécédé et recueille l'usufruit des meubles qui le garnissent.

Les dispositions qui précèdent ne s'appliquent pas lorsque le cohabitant légal survivant est le descendant du cohabitant légal prédécédé.

§ 2. Nonobstant toute clause contraire, toute personne attributaire de la nue-propriété peut exiger que soit dressé un inventaire des meubles meublants ainsi qu'un état de la résidence commune.

§ 3. Les règles relatives à l'usufruit du conjoint survivant reprises aux articles 745*quater* à 745*septies* s'appliquent par analogie à l'usufruit du cohabitant légal survivant.».

– in § 2, eerste lid, worden de woorden «uit een vorig huwelijk», tussen de woorden «de afstammelingen» en de woorden «van de vooroverleden echtgenoot» vervangen door de woorden «uit een vorige relatie»;

– in § 3, worden de woorden «uit een vorig huwelijk» tussen de woorden «met afstammelingen» en de woorden «en de omzetting» en op het einde van de zin na de woorden «de oudste afstamming», eveneens vervangen door de woorden «uit een vorige relatie».

Art. 5

In Boek III, Titel I, van hetzelfde wetboek wordt na artikel 745*septies* een afdeling IV*bis* ingevoegd, die artikel 745*octies* omvat, luidende:

«Afdeling IV*bis*. — Erfrecht van de langstlevende wettelijk samenwonende

Artikel 745*octies*.— § 1. De langstlevende wettelijk samenwonende verkrijgt, met welke erfgenamen hij ook tot de nalatenschap komt, het vruchtgebruik van het onroerend goed dat tijdens het samenwonen het gezin tot gemeenschappelijke verblijfplaats diende en van het daarin aanwezige huisraad.

De langstlevende wettelijk samenwonende verkrijgt eveneens als enige, met uitzondering van alle overige erfgenamen bij versterf, het recht op de huur van het onroerend goed dat bij het openvallen van de nalatenschap van de eerst gestorven wettelijk samenwonende het gezin tot gemeenschappelijke verblijfplaats diende en verkrijgt het vruchtgebruik van het daarin aanwezige huisraad.

De voorgaande bepalingen zijn niet van toepassing wanneer de wettelijk samenwonende een afstamming is van de eerststervende wettelijk samenwonende.

§ 2. Niettegenstaande enig andersluidend beding kan ieder die de blote eigendom verkrijgt, eisen dat een boedelbeschrijving van het huisraad en een staat van de gemeenschappelijke verblijfplaats wordt opgemaakt.

§ 3. De regels inzake het vruchtgebruik van de langstlevende echtgenoot die zijn opgenomen in de artikelen 745*quater* tot 745*septies* zijn van overeenkomstige toepassing op het vruchtgebruik van de langstlevende wettelijk samenwonende.».

Art. 6

Dans l'article 915, alinéa 2, du même code, il est inséré entre les mots «conjoint survivant» et «peuvent comprendre» les mots «et au cohabitant légal survivant».

Art. 7

Dans l'article 1477 du Code civil, il est inséré un § 5, rédigé comme suit:

«§ 5. Dans les limites de ce que le cohabitant légal survivant a recueilli dans la succession de son cohabitant légal prédécédé en vertu de l'article 745octies, § 1er, et des avantages que celui-ci lui aurait consentis par donation ou testament, le cohabitant légal survivant est tenu de l'obligation établie à l'article 203, § 1er, envers les enfants du cohabitant légal prédécédé dont il n'est pas lui-même le père ou la mère.»

Art. 8

Dans l'article 1477 du Code civil, il est inséré un § 6, rédigé comme suit:

«§ 6. La succession du cohabitant légal prédécédé sans laisser de postérité, doit des aliments aux ascendants du défunt qui sont dans le besoin au moment du décès.»

Art. 9

Dans l'article 1er, alinéa 1er, de la loi du 29 août 1988 relative au régime successoral des exploitations agricoles en vue d'en promouvoir la continuité, il est inséré entre les mots «les droits du conjoint survivant» et les mots «, chacun des héritiers en ligne directe descendante» les mots «et du cohabitant légal survivant».

Donné à Bruxelles, le 22 mai 2006

ALBERT

PAR LE ROI :

La ministre de la Justice,

Laurette ONKELINX

Art. 6

In artikel 915, tweede lid, van hetzelfde wetboek worden tussen de woorden «langstlevende echtgenoot» en de woorden «mogen evenwel» de woorden «en aan de langstlevende wettelijk samenwonende» ingelast.

Art. 7

In artikel 1477 van het Burgerlijk Wetboek wordt een § 5 ingevoegd, luidend als volgt:

«§ 5. De langstlevende wettelijk samenwonende is gehouden tot de verplichting gesteld in artikel 203, § 1, ten aanzien van de kinderen van de vooroverleden wettelijk samenwonende van wie hij niet de vader of de moeder is, binnen de grenzen van hetgeen hij krachtens artikel 745octies, § 1, heeft verkregen uit de nalatenschap van de vooroverledene en van de voordelen die deze hem mocht hebben verleend bij schenking of testament.»

Art. 8

In artikel 1477 van het Burgerlijk Wetboek wordt een § 6 ingevoegd, luidend als volgt:

«§ 6. Wanneer een wettelijk samenwonende overleden is zonder nakomelingen achter te laten, is zijn nalatenschap aan zijn bloedverwanten in de opgaande lijn die ten tijde van het overlijden behoeftig zijn, levensonderhoud verschuldigd.»

Art. 9

In artikel 1, eerste lid, van de wet van 29 augustus 1988 op de erfregeling inzake landbouwbedrijven met het oog op het bevorderen van de continuïteit, worden tussen de woorden «de rechten van de langstlevende echtgenoot» en het woord «vastleggen» de woorden «en van de langstlevende wettelijk samenwonende» ingelast.

Gegeven te Brussel, 22 mei 2006

ALBERT

VAN KONINGSWEGE :

De minister van Justitie,

Laurette ONKELINX

ANNEXE

BIJLAGE

TEXTE DE BASE

Dispositions du Code civil

Art. 731

Les successions sont déferées aux enfants et descendants du défunt, à son conjoint non divorcé ni séparé de corps, à ses ascendants et à ses parents collatéraux, dans l'ordre et suivant les règles ci-après déterminées.

Art. 732

La loi ne considère ni la nature ni l'origine des biens pour en régler la succession.

Art. 745quinquies

§ 1er. Le droit de demander la conversion de l'usufruit ou l'attribution de la pleine propriété des biens visés à l'article 745quater, § 4, s'applique à tout usufruit du conjoint survivant, qu'il soit légal ou testamentaire ou qu'il résulte d'un contrat de mariage ou d'une institution contractuelle.

Ce droit est personnel et incessible. Il ne peut être exercé par les créanciers du titulaire.

§ 2. Les descendants d'un précédent mariage du prémourant ne peuvent être privés par celui-ci du droit de demander la conversion.

Le conjoint survivant ne peut être privé du droit de demander la conversion de l'usufruit des biens visés à l'article 745quater, § 4, ou leur attribution en pleine propriété.

§ 3. En cas de concours du conjoint survivant avec des descendants d'un précédent mariage, lorsque la conversion est demandée par l'une des parties, le conjoint survivant est censé avoir au moins vingt ans de plus que l'aîné des descendants d'un précédent mariage.

néant

TEXTE ADAPTE AU PROJET

Dispositions du Code civil

Art. 731

Les successions sont déferées aux enfants et descendants du défunt, à son conjoint non divorcé ni séparé de corps, à ses ascendants, à ses parents collatéraux, **et, dans les limites des droits qui sont conférés, à son cohabitant légal**, dans l'ordre et suivant les règles ci-après déterminées.

Art. 732

supprimé

Art. 745quinquies

§ 1er. Le droit de demander la conversion de l'usufruit ou l'attribution de la pleine propriété des biens visés à l'article 745quater, § 4, s'applique à tout usufruit du conjoint survivant, qu'il soit légal ou testamentaire ou qu'il résulte d'un contrat de mariage ou d'une institution contractuelle.

Ce droit est personnel et incessible. Il ne peut être exercé par les créanciers du titulaire.

§ 2. Les descendants **d'une précédente relation** du prémourant ne peuvent être privés par celui-ci du droit de demander la conversion.

Le conjoint survivant ne peut être privé du droit de demander la conversion de l'usufruit des biens visés à l'article 745quater, § 4, ou leur attribution en pleine propriété.

§ 3. En cas de concours du conjoint survivant avec des descendants **d'une précédente relation**, lorsque la conversion est demandée par l'une des parties, le conjoint survivant est censé avoir au moins vingt ans de plus que l'aîné des descendants **d'une précédente relation**.

BASISTEKST

Bepalingen van het Burgerlijk Wetboek

Art. 731

De erfenissen komen toe aan de kinderen en afstammelingen van de overledene, aan zijn noch uit de echt noch van tafel en bed gescheiden echtgenoot, aan zijn bloedverwanten in de opgaande lijn en aan zijn bloedverwanten in de zijlijn, in de orde en overeenkomstig de regels die hierna worden bepaald.

Art. 732

De wet houdt bij het regelen van de erfopvolging geen rekening met de aard of met de oorsprong van de goederen.

Art. 745^{quinquies}

§ 1. Het recht om de omzetting van het vruchtgebruik of de toewijzing in volle eigendom van de goederen bedoeld in artikel 745^{quater}, § 4, te vorderen, geldt voor elk vruchtgebruik van de langstlevende echtgenoot, onverschillig of het verkregen is krachtens de wet of bij testament, dan wel ingevolge huwelijkscontract of contractuele erfstelling.

Dit recht is persoonlijk en niet vatbaar voor overdracht. Het kan niet worden uitgeoefend door de schuldeisers van de rechthebbende.

§ 2. Het recht om de omzetting te vorderen kan niet worden ontnomen aan de afstammelingen uit een vorig huwelijk van de vooroverleden echtgenoot.

Aan de langstlevende echtgenoot kan niet het recht worden ontnomen om de omzetting van het vruchtgebruik of de toewijzing in volle eigendom van de goederen bedoeld in artikel 745^{quater}, § 4, te vorderen.

§ 3. Ingeval de langstlevende echtgenoot tot de nalatenschap komt met afstammelingen uit een vorig huwelijk en de omzetting wordt gevorderd door een van de partijen, wordt de langstlevende echtgenoot geacht ten minste twintig jaar ouder te zijn dan de oudste afstamming uit een vorig huwelijk.

TEKST AANGEPAST AAN HET ONTWERP

Bepalingen van het Burgerlijk Wetboek

Art. 731

De erfenissen komen toe aan de kinderen en afstammelingen van de overledene, aan zijn noch uit de echt noch van tafel en bed gescheiden echtgenoot, aan zijn bloedverwanten in de opgaande lijn, aan zijn bloedverwanten in de zijlijn, **en aan zijn wettelijke samenwonende binnen de grenzen van de rechten die hem zijn toegekend**, in de orde en overeenkomstig de regels die hierna worden bepaald.

Art. 732

opgeheven

Art. 745^{quinquies}

§ 1. Het recht om de omzetting van het vruchtgebruik of de toewijzing in volle eigendom van de goederen bedoeld in artikel 745^{quater}, § 4, te vorderen, geldt voor elk vruchtgebruik van de langstlevende echtgenoot, onverschillig of het verkregen is krachtens de wet of bij testament, dan wel ingevolge huwelijkscontract of contractuele erfstelling.

Dit recht is persoonlijk en niet vatbaar voor overdracht. Het kan niet worden uitgeoefend door de schuldeisers van de rechthebbende.

§ 2. Het recht om de omzetting te vorderen kan niet worden ontnomen aan de afstammelingen **uit een vorige relatie** van de vooroverleden echtgenoot.

Aan de langstlevende echtgenoot kan niet het recht worden ontnomen om de omzetting van het vruchtgebruik of de toewijzing in volle eigendom van de goederen bedoeld in artikel 745^{quater}, § 4, te vorderen.

§ 3. Ingeval de langstlevende echtgenoot tot de nalatenschap komt met afstammelingen **uit een vorige relatie** en de omzetting wordt gevorderd door een van de partijen, wordt de langstlevende echtgenoot geacht ten minste twintig jaar ouder te zijn dan de oudste afstamming **uit een vorige relatie**.

Art. 745octies

§ 1er. Quels que soient les héritiers avec lesquels il vient à la succession, le cohabitant légal survivant recueille l'usufruit de l'immeuble affecté durant la vie commune à la résidence commune ainsi que des meubles qui le garnissent.

Le cohabitant légal survivant recueille seul, à l'exclusion de tous les autres héritiers ab intestat, le droit au bail relatif à l'immeuble affecté à la résidence commune au moment de l'ouverture de la succession du cohabitant légal prédécédé et recueille l'usufruit des meubles qui le garnissent.

Les dispositions qui précèdent ne s'appliquent pas lorsque le cohabitant légal survivant est le descendant du cohabitant légal prédécédé.

§ 2. Nonobstant toute clause contraire, toute personne attributaire de la nue-propriété peut exiger que soit dressé un inventaire des meubles meublants ainsi qu'un état de la résidence commune.

§ 3. Les règles relatives à l'usufruit du conjoint survivant reprises aux articles 745quater à 745septies s'appliquent par analogie à l'usufruit du cohabitant légal survivant.».

Art. 915

Les libéralités, par actes entre-vifs ou par testament, ne pourront excéder la moitié des biens, si, à défaut d'enfant, le défunt laisse un ou plusieurs ascendants dans chacune des lignes paternelle et maternelle; et les trois quarts, s'il ne laisse d'ascendants que dans une ligne.

Cependant les libéralités faites au conjoint survivant peuvent comprendre la totalité des biens.

Les biens ainsi réservés au profit des ascendants, seront par eux recueillis dans l'ordre où la loi les appelle à succéder; ils auront seuls droit à cette réserve, dans tous les cas où un partage en concurrence avec des collatéraux ne leur donnerait pas la quotité de biens à laquelle elle est fixée.

Art. 915

Les libéralités, par actes entre-vifs ou par testament, ne pourront excéder la moitié des biens, si, à défaut d'enfant, le défunt laisse un ou plusieurs ascendants dans chacune des lignes paternelle et maternelle; et les trois quarts, s'il ne laisse d'ascendants que dans une ligne.

Cependant les libéralités faites au conjoint survivant et au cohabitant légal survivant peuvent comprendre la totalité des biens.

Les biens ainsi réservés au profit des ascendants, seront par eux recueillis dans l'ordre où la loi les appelle à succéder; ils auront seuls droit à cette réserve, dans tous les cas où un partage en concurrence avec des collatéraux ne leur donnerait pas la quotité de biens à laquelle elle est fixée.

Onbestaande

Art. 915

De giften bij akten onder de levenden of bij testament mogen de helft van de goederen niet overschrijden, indien de overledene, bij gebreke van kinderen, in de vaderlijke en in de moederlijke lijn een of meer bloedverwanten van de opgaande lijn achterlaat; en drie vierden, indien hij slechts in één lijn bloedverwanten van de opgaande lijn achterlaat.

De giften aan de langstlevende echtgenoot mogen evenwel de gehele nalatenschap omvatten.

De bloedverwanten van de opgaande lijn verkrijgen de aldus te hunnen voordele voorbehouden goederen, volgens de orde waarin de wet hen tot de erfenis roept; zij alleen hebben recht op dit voorbehouden erfdeel, in alle gevallen waarin een verdeling met bloedverwanten van de zijlijn hun het gedeelte der goederen dat het voorbehouden erfdeel uitmaakt, niet zou verschaffen.

Artikel 745octies

§ 1. De langstlevende wettelijk samenwonende verkrijgt, met welke erfenamen hij ook tot de nalatenschap komt, het vruchtgebruik van het onroerend goed dat tijdens het samenwonen het gezin tot gemeenschappelijke verblijfplaats diende en van het daarin aanwezige huisraad.

De langstlevende wettelijk samenwonende verkrijgt eveneens als enige, met uitzondering van alle overige erfenamen bij versterf, het recht op de huur van het onroerend goed dat bij het openvallen van de nalatenschap van de eerst gestorven wettelijk samenwonende het gezin tot gemeenschappelijke verblijfplaats diende en verkrijgt het vruchtgebruik van het daarin aanwezige huisraad.

De voorgaande bepalingen zijn niet van toepassing wanneer de wettelijk samenwonende een afstammeling is van de eerststervende wettelijk samenwonende.

§ 2. Niettegenstaande enig andersluidend beding kan ieder die de blote eigendom verkrijgt, eisen dat een boedelbeschrijving van het huisraad en een staat van de gemeenschappelijke verblijfplaats wordt opgemaakt.

§ 3. De regels inzake het vruchtgebruik van de langstlevende echtgenoot die zijn opgenomen in de artikelen 745*quater* tot 745*septies* zijn van overeenkomstige toepassing op het vruchtgebruik van de langstlevende wettelijk samenwonende.».

Art. 915

De giften bij akten onder de levenden of bij testament mogen de helft van de goederen niet overschrijden, indien de overledene, bij gebreke van kinderen, in de vaderlijke en in de moederlijke lijn een of meer bloedverwanten van de opgaande lijn achterlaat; en drie vierden, indien hij slechts in één lijn bloedverwanten van de opgaande lijn achterlaat.

De giften aan de langstlevende echtgenoot **en aan de langstlevende wettelijk samenwonende** mogen evenwel de gehele nalatenschap omvatten.

De bloedverwanten van de opgaande lijn verkrijgen de aldus te hunnen voordele voorbehouden goederen, volgens de orde waarin de wet hen tot de erfenis roept; zij alleen hebben recht op dit voorbehouden erfdeel, in alle gevallen waarin een verdeling met bloedverwanten van de zijlijn hun het gedeelte der goederen dat het voorbehouden erfdeel uitmaakt, niet zou verschaffen.

Art. 1477

§ 1er. Les dispositions du présent article qui règlent les droits, obligations et pouvoirs des cohabitants légaux sont applicables par le seul fait de la cohabitation légale.

§ 2. Les articles 215, 220, § 1er, et 224, § 1er, 1, s'appliquent par analogie à la cohabitation légale.

§ 3. Les cohabitants légaux contribuent aux charges de la vie commune en proportion de leurs facultés.

§ 4. Toute dette contractée par l'un des cohabitants légaux pour les besoins de la vie commune et des enfants qu'ils éduquent oblige solidairement l'autre cohabitant. Toutefois, celui-ci n'est pas tenu des dettes excessives eu égard aux ressources des cohabitants.

Art. 1477

§ 1er. Les dispositions du présent article qui règlent les droits, obligations et pouvoirs des cohabitants légaux sont applicables par le seul fait de la cohabitation légale.

§ 2. Les articles 215, 220, § 1er, et 224, § 1er, 1, s'appliquent par analogie à la cohabitation légale.

§ 3. Les cohabitants légaux contribuent aux charges de la vie commune en proportion de leurs facultés.

§ 4. Toute dette contractée par l'un des cohabitants légaux pour les besoins de la vie commune et des enfants qu'ils éduquent oblige solidairement l'autre cohabitant. Toutefois, celui-ci n'est pas tenu des dettes excessives eu égard aux ressources des cohabitants.

§ 5. Dans les limites de ce qu'il a recueilli dans la succession de son cohabitant légal prédécédé en vertu de l'article 745*octies*, § 1er, et des avantages que celui-ci lui aurait consentis par donation ou testament, le cohabitant légal survivant est tenu de l'obligation établie à l'article 203, § 1er, envers les enfants du cohabitant légal prédécédé dont il n'est pas lui-même le père ou la mère.

§ 6. La succession du cohabitant légal prédécédé sans laisser de postérité, doit des aliments aux ascendants du défunt qui sont dans le besoin au moment du décès.

Art. 1477

§ 1. De bepalingen van dit artikel die de rechten, verplichtingen en bevoegdheden van de wettelijk samenwonenden regelen, zijn van toepassing door het enkele feit van de wettelijke samenwoning.

§ 2. De artikelen 215, 220, § 1, en 224, § 1, 1, zijn van overeenkomstige toepassing op de wettelijke samenwoning.

§ 3. De wettelijk samenwonenden dragen bij in de lasten van het samenleven naar evenredigheid van hun mogelijkheden.

§ 4. Iedere schuld die door een der wettelijk samenwonenden wordt aangegaan ten behoeve van het samenleven en van de kinderen die door hen opgevoed worden, verbindt de andere samenwonende hoofdelijk. Deze is echter niet aansprakelijk voor schulden die, gelet op de bestaansmiddelen van de samenwonenden, buitensporig zijn.

Art. 1477

§ 1. De bepalingen van dit artikel die de rechten, verplichtingen en bevoegdheden van de wettelijk samenwonenden regelen, zijn van toepassing door het enkele feit van de wettelijke samenwoning.

§ 2. De artikelen 215, 220, § 1, en 224, § 1, 1, zijn van overeenkomstige toepassing op de wettelijke samenwoning.

§ 3. De wettelijk samenwonenden dragen bij in de lasten van het samenleven naar evenredigheid van hun mogelijkheden.

§ 4. Iedere schuld die door een der wettelijk samenwonenden wordt aangegaan ten behoeve van het samenleven en van de kinderen die door hen opgevoed worden, verbindt de andere samenwonende hoofdelijk. Deze is echter niet aansprakelijk voor schulden die, gelet op de bestaansmiddelen van de samenwonenden, buitensporig zijn.

§ 5. De langstlevende wettelijk samenwonende is gehouden tot de verplichting gesteld in artikel 203, § 1, ten aanzien van de kinderen van de vooroverleden wettelijk samenwonende van wie hij niet de vader of de moeder is, binnen de grenzen van hetgeen hij krachtens artikel 745*octies*, § 1, heeft verkregen uit de nalatenschap van de vooroverledene en van de voordelen die deze hem mocht hebben verleend bij schenking of testament.

§ 6. Wanneer een wettelijk samenwonende overleden is zonder nakomelingen achter te laten, is zijn nalatenschap aan zijn bloedverwanten in de opgaande lijn die ten tijde van het overlijden behoeftig zijn, levensonderhoud verschuldigd.

Dispositions de la loi du 29 août 1988 relative au régime successoral des exploitations agricoles en vue de promouvoir la continuité

Art. 1er

Sous réserve des dispositions du Code civil qui fixent les droits du conjoint survivant, chacun des héritiers en ligne directe descendante a la faculté, lorsqu'une succession comprend pour la totalité ou pour une quotité une exploitation agricole, de reprendre, sur estimation, les biens meubles et immeubles qui constituent l'exploitation agricole.

Pour l'application de la présente loi, il faut entendre par «exploitation agricole» l'ensemble des meubles et immeubles affectés à toute activité, liée ou non au sol, qui a trait aux grandes cultures, à l'élevage du bétail, à l'aviculture, aux cultures maraîchères, aux cultures fruitières, à la pisciculture, à l'apiculture, à la viticulture, à la floriculture, à la culture de plantes ornementales, à la culture de semences et de plants, aux pépinières ainsi qu'à la production de sapins de Noël.

Dispositions de la loi du 29 août 1988 relative au régime successoral des exploitations agricoles en vue de promouvoir la continuité

Art. 1er

Sous réserve des dispositions du Code civil qui fixent les droits du conjoint survivant et du cohabitant légal survivant, chacun des héritiers en ligne directe descendante a la faculté, lorsqu'une succession comprend pour la totalité ou pour une quotité une exploitation agricole, de reprendre, sur estimation, les biens meubles et immeubles qui constituent l'exploitation agricole.

Pour l'application de la présente loi, il faut entendre par «exploitation agricole» l'ensemble des meubles et immeubles affectés à toute activité, liée ou non au sol, qui a trait aux grandes cultures, à l'élevage du bétail, à l'aviculture, aux cultures maraîchères, aux cultures fruitières, à la pisciculture, à l'apiculture, à la viticulture, à la floriculture, à la culture de plantes ornementales, à la culture de semences et de plants, aux pépinières ainsi qu'à la production de sapins de Noël.

Bepalingen van de wet van 29 augustus 1988 op de erfregeling inzake landbouwbedrijven met het oog op het bevorderen van de continuïteit

Art. 1

Onverminderd de bepalingen van het Burgerlijk Wetboek die de rechten van de langstlevende echtgenoot vastleggen, heeft ieder van de erfgenamen in de rechte nederdalende lijn, wanneer een nalatenschap voor het geheel of voor een deel een landbouwbedrijf bevat, het recht van overname naar schatting van de roerende en onroerende goederen die behoren tot het landbouwbedrijf.

Voor de toepassing van deze wet moet onder «landbouwbedrijf» worden verstaan het geheel van de roerende en onroerende goederen bestemd voor iedere activiteit, grondgebonden of niet, die betrekking heeft op de akkerbouw, de veeteelt, de pluimveeteelt, de groenteteelt, de fruitteelt, de viskwekerij, de bijenkweek, de druiventeelt, de bloementeelt, de sierplantenteelt, de teelt van zaad- en pootgoed, de boomkwekerijen evenals de productie van kerstbomen.

Bepalingen van de wet van 29 augustus 1988 op de erfregeling inzake landbouwbedrijven met het oog op het bevorderen van de continuïteit

Art. 1

Onverminderd de bepalingen van het Burgerlijk Wetboek die de rechten van de langstlevende echtgenoot **en van de langstlevende wettelijk samenwonende** vastleggen, heeft ieder van de erfgenamen in de rechte nederdalende lijn, wanneer een nalatenschap voor het geheel of voor een deel een landbouwbedrijf bevat, het recht van overname naar schatting van de roerende en onroerende goederen die behoren tot het landbouwbedrijf.

Voor de toepassing van deze wet moet onder «landbouwbedrijf» worden verstaan het geheel van de roerende en onroerende goederen bestemd voor iedere activiteit, grondgebonden of niet, die betrekking heeft op de akkerbouw, de veeteelt, de pluimveeteelt, de groenteteelt, de fruitteelt, de viskwekerij, de bijenkweek, de druiventeelt, de bloementeelt, de sierplantenteelt, de teelt van zaad- en pootgoed, de boomkwekerijen evenals de productie van kerstbomen.